

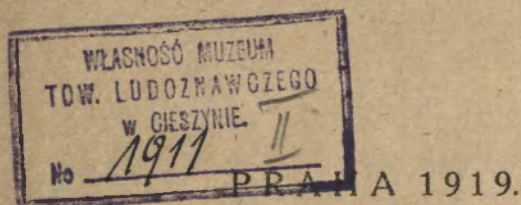

TĚŠÍNSKO

JAN HEJRET.

NÁKLADEM EMILA ŠOLCE, SPOL. S RUČ. OBM. V KARLÍNĚ

943,7 SL

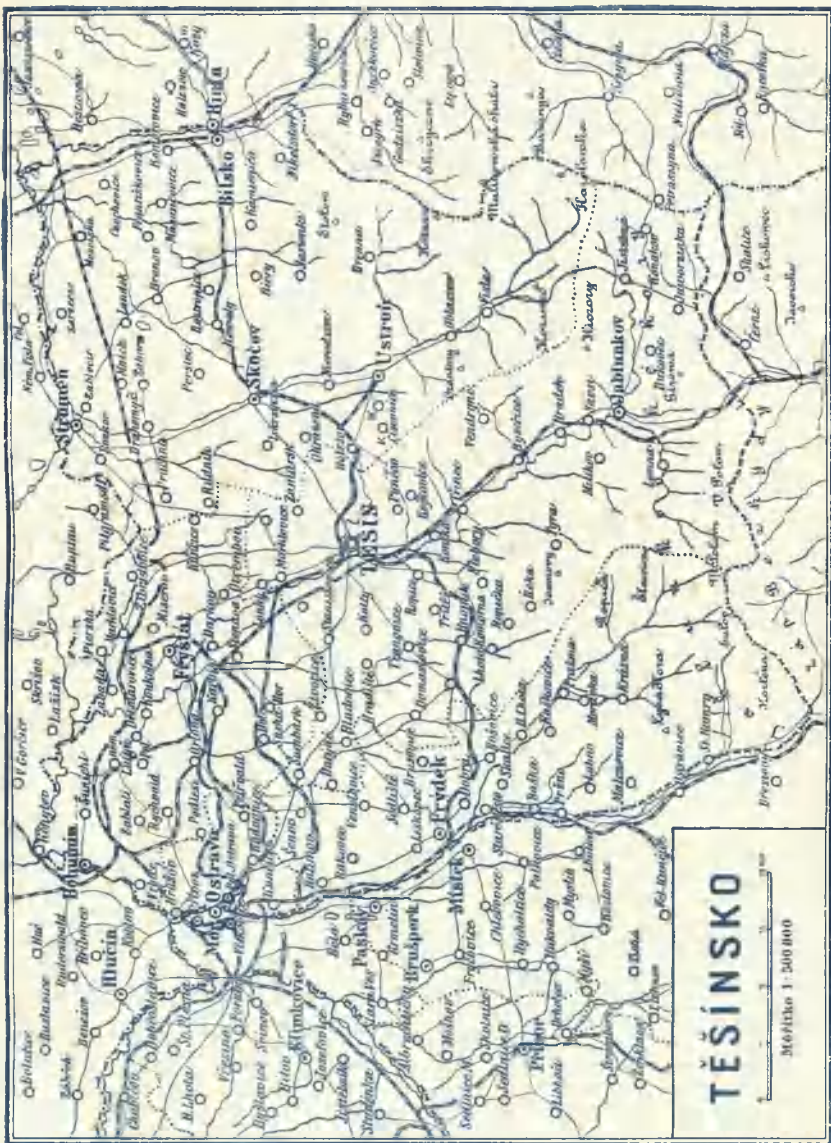
C.00461611

*

Tiskem knihtiskárny
Th. Venty, společnosti s ručením omezeným
v Praze-II., Bílkova ulice.

*

TĚŠÍNSKO

Měřítko 1 : 200 000

Těšínsko od nejstarší doby při Čechoslovácích.

Dle pověsti stanuli v Těšíně tři bratři Čech, Lech (Polák) a Rus u studánky, jež sluje studnicí tří bratří. Rozešli se pak slovanští bratři, každý šel jinam. Pojila nás příbuzná řeč a národnost, pokrevensství a často i společné nebezpečí, zvláště nás a Poláky. Ale z různých příčin, i vadařských, mnohdy bez viny národa jsme se rozcházeli, stejně jako jsme se spojovali. Vybudovali jsme mohutnou říši západoslovanskou již za Samovy doby, stejně ve komoravskou se sídlem na Velehradě a Nitře za Mojmírovců, kdy Rostislav a Svatopluk spojili československé země i Krakovsko. Chtěje říši také církevně osamostatnit z vlivu německo-latinských biskupů solnohradských, poslal k dvoru do Cařihradu pro kněze. I přišli ze Soluně slovanští naši prvoučitelé, sv. Cyril a Methoděj, jichž práce pronikla daleko široko v oblastech československých šíříc se od nás též k Polákům a do Lužice. Žili jme v přátelství s nimi, stejně v Podunají se Slované rovněž s Červenou Rusí přes Karpaty.

Po šti dějepisci s Le'ewe'em a polské dějepisné učebnice hlásají na základě dějinných pramenů, že Krakovsko a značná část Slezska s Vratislaví přináležely k říši ve komoravské a později k Čechám za Boleslava I., jehož dcera Doubrava provdala se r. 965 za polského knížete Měška, když byl přijal křesťanství r. 966 a za ním značná část Poláků. V díle tom pokračoval sv. Vojtěch v Prusích. Říše Boleslava II. zaujímala vynikající místo v střední Evropě, objímajíc dnešní československé země, Horní Slezsko (s Těšínskem) a Střední Slezsko a jižní část království polského. I Přemysl a Červeň náležely k Boleslavově říši. Bvli jsme tehdy sousedy ruských knížat Kijevských. Vladimír Veliký měl za manželku také Češku. Dohyval těchto měst a žil pak s českým panovníkem, stejně s polským a uherským kní-

žetem v míru a přízni. Podobně církevní ústrojí české objímalo země také nad Vislou, t a k é T ě š í n s k o. Až Boleslav Chrabrý r. 999 zabral Krakovsko a Slezsko, zbudoval mohutnou říši polsko-českou, chtěje z Prahy utvořit sídelní město. Nesvorností synů jeho zničeno velké dílo. Nastaly boje. Posléze Břetislav dobyl opět Krakovska a také Hnězdna. Německý císař Jindřich III. ohrožoval válečně Čechy, takže tito zřekli se Polska, spokojivše se s polským ročním poplatkem za odstoupené Slezsko, který nechtěli však Poláci později platit, ale Soběslav ve 12. století je bojem donutil k starému závazku.

Československá kultura uplatnila se v území tom, jak vidět také z kulatých kostelíků, rotund, tak sv. Václava v Těšíně. R. 1918 objevena rotunda na Vavelu krakovském. Podobny jsou oněm v Praze, na Řipu u Roudnice a jinde v českých zemích, kdežto v západních zemích jich nebylo v dobách oněch.

Dle domněnky slezských kronikářů založil český kníže Vratislav I. město Vratislav, kde kolem roku 1000 zřídil polský Boleslav Chrabrý biskupství, k němuž připojeno též Těšínsko a do dnes přísluší.

V 11. a 12. století jsme svědky českopolských bojů, za nichž uplatňují se Němci ve sporech mezi slovanskými knížaty a též členy rodu Piastů polských. Německá kolonizace postupuje do českých a polských zemí. Od r. 1163 vystupuje Slezsko jako osobitější celek s vlastními knížaty n e z á v i s l ý m i n a P o l s k ů. V 13. století spěchá český král Václav I. na pomoc Slezsku proti Tatarům a r. 1291 těšínsko-osvětimský kníže Měšek z rodu Piastova vstupuje v Olomouci dobrovolně pod ochranu českého krále Václava II. Samostatné těšínské knížectví s Osvětimem a Zátorem stává se lénem koruny české. Jako spojenec Václavův bojuje Měšek proti jeho polskému soupeři, Vladislavu Lokietkovi, kdy Čechové zabrali Krakov a Malopolsko. Král pojal za manželku Alžbětu řeč. Rejčku, dceru po králi poském Přemyslavovi a dává se korunovat v Hnězdně za polského krále, aby zjednal v polské zemi pořádek. Syn Václav III., manžel krásné, ale chudé těšínské kněžny Violy, spojuje českou, polskou a uherskou říši, ale byl úkladně zavražděn v Olomouci r. 1306 jako poslední Přemyslovec.

Bohatství české koruny, lesk při královském dvoře v Praze, síla a sláva česká i vážnost před cizinou, vysoký stupeň osvěty a vzdělanosti české: to vše působilo na slezská knížata, jež jsou šťastna, že mohou se na výsluní české moci a slávy ohřívati, ba dokonce býti rádci při českém trůnu, a že země jejich při tom

zkvétají. Na počátku 14. století (1327—1329) téměř všechna knížata slezská stala se many českého krále Jana Lucemburského. Ve sporu o polský trůn ujednán r. 1335 trenčanský mír, dle něhož vzdal se polský král Kazimír na vždy nároků na Slezsko a český král Jan Lucemburský práv na polskou korunu. Karel IV. vtělil r. 1348 Slezsko na věčné časy ke koruně české; odtud zejména slezská knížata a stavové zasedali na generálních sněmích koruny české v Praze. Těšínsko stalo se nejčeštějším slezským knížectvím a uchovalo se jím jako léno koruny české až na novou dobu.

Čeština státní řeči na Těšínsku.

Nejstarší listiny z Těšínska až do polovice 14. století byly latinské, do první polovice 15. století německé, odtud české — ohlas silného vlivu doby husitské. Na Těšínsku čeština od r. 1444 stala se státní řečí, zápisy do zemských desk byly na prvním místě až do r. 1773. Na Opavsku, Krnovsku a Hlubčicku byla česká státní řeč již od r. 1424. Čeština stala se výlučně úřední řečí u vyšších úřadů, městských a obecních a ve školách trvala až do roku 1801 na Těšínsku.

První listina česká na Těšínsku jest z r. 1432. Úvod zní: »Ja Jan Hnut z Stonavy wyznawam tiemto listem wssiem nyneyszym a buduczym, že gsem s dobru wuoly a s radu przitelsku prodal a moczy tohoto lista prodawam Stasskowy z Maley Pruchney, kmetowy swemu sbytek...«

Polský spisovatel Bystroň praví: »Pomijíme zde známou okolnost, že v dávných dobách v celé Polsce, a zvláště v jejích částech západních, vliv český byl mocný. Jazykové památky Staropolska až do objevení se literatury, ano ještě potom, s dostatek dovozují, že povstaly pod vlivem českého jazyka, jehož literatura se již mnohem dříve byla vyvinula.«

Polský spisovatel Górnicki v knize »Dworzanin polski« r. 1565. napsal: »Náš Polák, ačkoliv v Čechách nikdy nebyl, a jen hranice Slezska přejel, již nechce mluvití jinak než česky.« — »Čechové mluví úpravněji, čistěji a ozdobněji. Odtud vznikla jim sláva od nás samých, že jich jazyk jest pěknější než náš.«

Čeština běžná byla také v knížectví Osvětimském a Zátorském. Kníže Osvětimský psal česky r. 1453 knížeti Václavu Zátorskému, ale bylo stejně za polského panování.

Marie Terezie činila při dělení Polska nároky na západní část Haliče na základě práv českého krále na knížectví Osvětimské a Zátorské, jež na témže základě Němci přičlenili stejně jako české země k Německému Bundu do roku 1806. Nedovoláváme se těchto knížectví nyní. Němci slezští, zvláště těšínští, rozvířili za války tuto otázku, žádajíce, aby na základě příslušnosti hořejší připojena byla knížectví Osvětimské a Zátorské k Slezsku. Haličtí Poláci protestovali proti nárokům Němců a žádali, aby naopak Těšínsko připojeno bylo k Haliči. Čechové nepřidali se k žádné straně, nechtějice ani zmenšení své země, ani rozšíření o území západohaličské.

Katolicko-polský kněz poslanec Těšínska Londzin uznává převahu češtiny na Těšínsku v minulosti i v kostelích, byla arciť čeština blízká polštině. Píše v »Gwiazdce Cieszyńskiej« 19. listopadu 1918, že katolické zpěvníky byly převážně české (Przyznać trzeba, że spiewniki były przeważnie czeskie). Někdy do nich připojeno několik písní v nářečí polsko-slezském, ne tedy v literárním jazyku polské ml. Po ztrátě Horního Pruska (r. 1742) Těšínsko bylo ještě více odkázáno na Čechy, zvláště na sousední Moravu. A napomáhaly tu demokratické názory české, tak blízké lidu na Těšínsku!

Nesmíme ani dnes, ani v budoucnosti zapomínati, že český národ zastavil německo-kolonizační postup také ve Slezsku (v někdejších 19 knížectvích), pokud bylo pod polským panstvím. Česká státní řeč čelila němectví. Královská polská kancelář vydávala české listiny dříve než polské! Z někdejšího území slezsko-polského (z Lehnice, Hlívce, Vratislavě atd. máme české spisovatele — tamní rodáky (viz Jiřekovu Rukověť).

Zákoník těšínského knížete Václava z r. 1573 vyšlý česky v Olomouci r. 1592 a zřízení zemské knížectví těšínského souhrnovaly dosavadní právo u soudu obyčklé. Článek 18. stanovil:

»Před soudem česky anebo tomu jazyku podobnou řečí a ne jináče ode všech cizích a domácích mluveno a převedeny býti mají.« A článek 20. zněl: Pakli kdo jaké spravedlnosti, listy aneb svědectví prokazovati chtěl před soudem jiným a ne českým jazykem, tento sobě na česko hodnověrným osobám přeložiti a časně před stáním pílně vypsati dáti má a českým jazykem při těch jiných jazyků spravedlnosti své předložiti má. tak dobře cizozemec jako obyvatel.« Čeština vy-

slovně takto stanovena jako výhradní řeč u soudu, ani polské, ani německé listiny nepřijímány u soudů na Těšínsku! Toto zemecké zřízení platilo v slezských knížectvích, v 17. století Marie Terezie ho potvrdila a podepsala. Opis jest u krajského soudu v Těšíně.

Tento zákoník přijat také v knížectví opavském, opolském a u jiných slezských knížectví, kde platil v 17. století.

Teprve císař Josef II. zrušil »Zřízení zemeckého knížectví těšínského« od knížete Václava II. a pro Těšínsko ustanoveny zákony stejné jako pro ostatní země. Tím přestal také apelační soud v Praze jako nejvyšší soudní instance pro Těšínsko a pro všechny země české od r. 1548 a ustanoveno Brno místo Prahy jako apelační a hrdelní soud vrchní (jako druhá stolice) pro Moravu a Slezsko. Ve Vídni zrušena česká dvorská kancelář a zřízen nejvyšší soudní dvůr pro rakouské a české země a to potrvalo až do rozpadnutí Rakouska jako třetí stolice. Městské právo bylo dosud české. Jím řídilo se též slovenské město Žilina a české město Pština v pruském Slezsku. Městské knihy na Těšínsku kromě Bílska byly české.

Německý postup.

Od Marie Terezie a Josefa II. začíná germanisace také na Těšínsku, kde dosud byly české školy a čeština jako úřední řeč. Jedině v Bílsku, od německých kolonistů v 13. století založeném, měli Němci své školství. Kdo z Těšína chtěl děti dát učit německy, posílal je do Opavy. Čeština vévodila u knížecího dvora, u šlechty, v kostelích, školách, úřadech. Knížata psala česky českým králům. Cechovní knihy byly všade rovněž české na Těšínsku (Těšíně, Strumeni, Skočově, Jablunkově, Frýdku). Když zámečnický cech těšínský poslal r. 1590 své dva mistry do Opavy prohlédnout tamní cechovní zřízení, dali si ho přeložit z němčiny do češtiny (»moravštiny«, neboť neuměli německy.

Za Marie Terezie zřízena r. 1777 v Těšíně německá hlavní škola. R. 1749 zřízena tam evangelická konsistoř, aby nemusili evangelíci ke konsistoři v pruském Břehu, jenž připadl Prusku po válce r. 1742. Po válce s Pruskem f. 1742 spojila Marie Terezie zbylé části v korunní zemi Slezska a tu administrativně i Moravu. Lid ve Slezsku praví o sobě, že mluví moravsky nebo »po našem«.

Češtiny užívala patrimonialní správa ve styku

» venkovským lidem na celém Těšínsku až do první polovice 19. století, jak svědčí gruntovní registra (Jan Kapras: »Těšínsko« r. 1918), tak až do roku 1848 pro komorní vsi u Těšína, i kolem odtud, tak v Žukově, Marklovicích, Mostech, Bobrku, Mítrovicích, Brandejse, Ohrazené, Puncově, Vendryni, Lišné, Holešově, Velepolí, Třítěži, u Jablunkova v Javořince, Písku, Mítilově, Bocanovicích, Mostech, Návsí, Grudku, u Skočova v Kovali, Lazech a Lipovci, u Struměně v Záblatí, rovněž v purkrechtě skočovském a strumeňském i daleko na východě v horách v Brenně. Cechovní knihy byly české i v Struměni, Skočově, Jablunkově, ovšem též v úplně českém Frýdku.

Čeština u cechů udržovala se v Těšíně samém do let 1848. V cechovní české knize těšínských kožešníků zapsán jest na příklad zakladatel kožešnického závodu Baibokova česky takto: »Přijmutí Josefa Baiboka za člena cechu. Léta Páně 1760 dne 15. června za úřadování cechovního mistra Jana Vaga staršího a Františka Kozla mladšího byl ve shromáždění celého kožešnického cechu Josef Baibok, když byl všem povinností cechovním dostal, za člena cechu do cechovní knihy v přítomnosti všeho cechu kožešnického zapsán a vtělen. Vykonáno výše řečeného dne a roku.« Když pak syn Jan převzal závod II. dubna r. 1796 učiněn zápis opět česky do cechovní knihy. Až r. 1834 zapsán majitel německy.

Čeština se tak vžila během staletí na Těšínsku, že nezpomohly germanisační pokusy od josefinských dob. Za roboty musily vrchnosti česky jednat se starosty, soudy a správa komorní vyhotovovala listiny v češtině. Když r. 1848 přislíbila vláda Polákům ústupek v úřadech, nezměnil se stav, soudy zavedly opět češtinu, říkajíce, že polština není mluvou slezskou. Od roku 1851 polština od vyšších instancí prohlášena za jazyk neexistující u Těšínského krajského soudu a vyloučena stejně čeština. Vše mělo býti poněmčeno! Až do války světové slezští Slované marně dovolávali se úplně jazykové rovnoprávnosti.

Až za absolutismu Bachova oznámil prezident vrchního zemského soudu Rozkošný výnosem z 12. listopadu 1851 soudům slezským: Pan ministr spravedlnosti oznámil výnosem z 3. listopadu roku 1851 č. 13.471 opis následujícího ministerského připsu pana ministra vnitra panu c. k. místodržiteli ve Slezsku ku srozumění: Ve zprávě vaší ze dne 9. dubna 1851 č. 426 projevované názory setkaly se s úplným souhlasem ministrů spravedlnosti a vnitra. Bude tedy v budoucnosti ve správě soudní a politické pamatovati si, že ve Slezsku obvyklá slovanská nářečí za

zvláštní zákonné řeči povýšena nebudou, jakož i že k vůli těmto nářečím žádná jiná ve Slezsku cizí řeč slovanská za úřední jazyk v zemi považována býti nemá.«

Rakouský ministr spravedlnosti neuznal češtinu vůbec za řeč, stojí na stanovisku, že jest to »wasserpolnisch«, jak podobně soudil ministr spravedlnosti (I) Glaser ještě r. 1875 (II), uváděje, že slezská nářečí nejsou ani českou, ani polskou řečí. Schvaloval, že se úřaduje jen německy.

Nebylo nikde zákona, jímž by němčina byla za státní jazyk prohlášena v Rakousku nebo ve Slezsku, jinak nebyli by Němci ještě za války volali, aby byla němčina jako státní řeč prostě ustanovena.

Slované slezští, tvořící většinu v zemi, marně dovolávali se provádění pověstného § 19. státních základních zákonů z r. 1867. S pádem Rakouska odzvoněno také umělé nadvládě německé řeči v českých zemích.

Náboženská otázka.

Česká reformace pronikla také na Těšínsko. Český jazyk státní hlaholil u dvoru a úřadů, podobně v kostelích a školách. Byl to postup a vývoj klidný. Lid a zemanstvo s knížetem Václavem II. (1545—1579) oddali se nové víře a české bibli. Později kancionál Třanovského a postila Zámorského pronikl od Frýdku přes Těšín k Bílsku a k horalům slezským a uhersko-slovenským i dále do Slovenska. Nezůstal bez vlivu také pobyt Komenského ve Fulneku v sousední Moravě. Následovavší německá reformace zakořenila se na Těšínsku již jako odnárodňující nástroj.

Martin Philadelphus nar. 1550 v Zámrsku u Chocně v Čechách, luteránský kněz a spisovatel působil v Novém Jičíně na Moravě poblíž Těšínsku a od r. 1584 v Opavě. Postilla evangelická, v níž poukazoval též na domácí dějiny, stala se velice oblíbenou a zajímavou.

Jiří Třanovský narodil se v Těšíně 1591. Působil v Praze, na Moravě v kraji Paľackého, v Bílsku na Těšínsku, za katolické protireformace odešel na Slovensko, kde zemřel r. 1627 v Liptovském Sv. Mikuláši. Zpěvník jeho Cithara sanctorum byl po Bibli nejvzácnější knihou evangelíkům Těšínským a Slovákům v radosti i žalosti; pro Slováky tím vzácnější, že se v Čechách po bitvě bělohorské již netiskly kancionály české a jiných ne-

měli. Slovenští evangelíci na památku jeho mají vydavatelský a knihkupecký spolek »Tranovský« v Liptovském sv. Mikuláši. Rovněž horlivě pracoval na Těšínsku Jiří Joannides Frýdecký, jenž asi r. 1660 musil opustit Těšínsko a šel také na Slovensko, kde proslul jako »druhý Třanovský«. Z pobytu jeho v Ropicích r. 1646 jest v kostele tamním kalich s českým nápisem. Také v Koňské působil.

Za katolické protireformace v druhé polovici 17. století evangelíci těšínská tajně se scházeli k bohoslužbám nebo utíkali na uherské Slovensko, zvláště do Čače, takže vojsko střežilo jablunkovský průsmyk. Misionáři katolicko-jesuitští stíhali i v bytech evangelíky, konfiskovali jim »kacířské« knihy a násilně obraceli na katolickou víru luterány. Kdo chtěl míti pokoj, musel odpřísahnout víru svých otců. R. 1688 zůstali v Těšíně již jen tři protestanté měšťané. Jedině v pohorských obvodech tvrdostijně setrvali na své víře. Četní obyvatelé těšínská se raději vystěhovali ze země, až do Lužice. Až teprve za císaře Josefa II. tolerančním patentem r. 1781 ulevilo se evangelíkům. V Těšíně zkoušeni evangeličtí kandidáti na úřad kněžský a učitelský.

Toleranční patent císaře Josefa II. ze dne 13. října r. 1781 nebyl na některých místech, tak na Frýdecku, vyhlášen až r. 1848, kdy vztýčena zásada svoboda všech vyznání vedle katolického, jež zůstalo panující, státní církví. Založen na podnět z učitelských schůzí z Čech fond pro vdovy a sirotky učitelů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Porady evangelíků z Rakouska ve Vídni konané vyslovily přání, aby zřetel vzat byl na studující Slovany evangelické v Praze, Vídni a Těšíně, což se stalo. Byliť dosud na německé školy a učení odkázáni a tím ve vleku německomaďarských pastorů.

Evangelicko-církevní R o č n í k z r. 1850 v Praze vydaný praví: Bratři naši evangelického vyznání v Čechách, na Moravě a v cis. Slezsku, kteří slovanským jazykem mluví, jsou potomci Husitů, Českých a Moravských Bratří; kteří jsou jazyka německého, od pozdějších protestantů Aug. a Helv. Vyznání pochází.« Poněmčením Slovanů poněmčili se též evangelíci. Při augšburském vyznání na Moravě a ve Slezsku uvedeno: Ř e č německá, česko-moravská a valašská (platt = oder wasserpolnisch (!!)) Lze si představit, jaký babilon to byl na úkor české národnosti!

V úředních výkazech v 13 církvích augšburských uváděni jen Poláci a Němci. R. 1850 bylo 50.266 Poláků vedle 12.197 Němců. Čechové počítáni k jedněm neb druhým. Sčítání takové nemělo ceny jako pověstné rakouské sčítání lidu dle »obcovací« řeči.

Rok 1848.

Jaro národů, památný rok 1848 otřásl také Slezskem, kde slovanský lid byl robotou hmotně a duševně ubit a od světa odříznut. Ve školách, kostelích a úřadech všude na Těšínsku hlahoila čeština. První schůze v Svatováclavských lázních v Praze vzpomíná také Slezska a v pamětním spise panovníku podaném žádali Pražané spojení Čech, Moravy a Slezska, generální sněm pro tyto země a nejvyšší soud místo ve Vídni. Slezští zněmčili stavové byli arcíř proti tomu. V Těšíně, kde ještě r. 1817 byly v městských knihách české zápisy, bylo několik českých pracovníků, zejména kněží, profesori a úředníci. Přicházeli na tamní evangelické gymnasium studující z Čech, Moravy a Slezska, nebylo jinde podobného ústavu. Ti měli své sdružení-spolky, kde byly československé noviny, české knihy, kde česky zpívali, pořádali zábavy, koncerty a plesy. To vše nebylo u Poláků, kteří si neříkali Poláci, nýbrž Slezáci (Ślonzaci). Podobně vedli Čechoslováci prim ve Vídni a Prešpurku, kam putovali studující slezští, slovenští i z Moravy a Čech. Polští Slezáci nebyli si vědomi, že jsou Poláci. A haličtí Poláci neuznával je za Poláky, pravíce, že ve Slezsku není Poláků. (Viz Grimovu knihu: Pawel Stalmach, Těšín 1910, str. 75: »Na Śląsku nie są Polaky.« Tento polsko-slezský buditel Stalmach (narodil se jako evangelik 1834 v Bažanovicích, zemřel jako katolik v Těšíně 1891) navštěvoval českou školu v Bažanovicích u Těšína. Na katolickém a evangelickém gymnasiu v Těšíně byla čeština a polština nepovinným předmětem dle ministerského nařízení z r. 1848. Ve školách vesnických dotud byla čeština, v městech již němčina.

Český evangelický farář, rodák ze Vsetína na Moravě Jan Winkler v Návsi při Jablunkově, jak z dopisu*) jeho ze dne 7. března 1843 spisovateli prof. A. V. Šemberovi vysvítá, požádán byl ústně od českomoravských studujících augsburského vyznání na gymnasiu těšínském, přispěl knihami besedními kroužku, stejně pěstouni českého jazyka z Moravy a Prahy. Bylo besedníků těch tehdy 14. Podporoval je profesor jejich Žlik a dr. Plucar v Těšíně. Také Šembera a Amerling přispěli. V tehdejších českých »Květech« byla zpráva o české těšínské knihovně. Studenti pěšky chodili z Těšína do Návsi k Winklerovi, jenž v jiném dopise ze dne 15. května 1843 píše Šemberovi: »Národnost slavjanská u nás spí; budit ji třeba, zmrtnená leží,

*) Korespondenci tu mi laskavě zapůjčil spisovatel prof. Jan Kabelík v Praze, máje ji opsanou z Musea král. českého pro svou Korespondenci Šemberovu.

křísit ji povinno... Duchovenstvo tu ještě nenásleduje příklad svého českého druhu.« Kaplanem v Jablunkově byl Paviík ze Starého Jičina ze sousední Moravy.

Winkler sám nosil jda pěšky po císařské silnici české knihy do Těšína žákům nebo jindy po posiu posílal. Těšínský knihkupec Wäscher objednával z Prahy od knihkupce Pospíšila české knihy již r. 1844. Winklerovi se podařilo najít a poslat píseň z kraje: »V Jablunkově sou Jackové.« Evangelickým studujícím zakázána v době té chodit do Němec na vysoké učení, i chodili do Vídně, kde aspoň národnost svou neztráceli, spíše posílili styky se slovanskými studujícími:

Čechové r. 1848 vydali heslo proti volbám do Frankfurtu a v duchu tom volali Slovaný k obraně. Na pražském sjezdě slovanském proklamována svoboda, rovnost a bratrství Slovanů a všech národů. Čeští poslanci ve Vídni a pracovníci všude zahájili agitaci, také na Těšínsku, kde lid po dlouhé porobě probouzel se k novému životu. Naši říkali si Slované, také s Poláky Slezáci, řeč označovali za moravskou. Němci užívali o lidu výrazu »Slezáci«, aby byli odštěpeni a neměli se svým národem nic společného. Usilovali Němci získat ho pro Frankfurt, což se jim při volbách podařilo. Polský pracovník Stalmach, jež učil otec v Bažanovicích u Těšína česky číst z českého slabikáře, (žil 1824—1891), v Prešpurku stýkal se zvláště se Slováky, učil se od Čechů národní práci všeliké.

Čechové povstali nejdůrazněji jako první mezi Slovaný v Rakousku proti volbám do Frankfurtu a proti velkoněmeckému hnutí, proti němuž svolán na Prahy první sjezd slovanský. Češi tehdy přičlenili zástupce těšínské do české sekce, ale když Polák Stalmach chtěl do polsko-rusínské, svolili Čechové, takže tam byl též český učenec Purkyně z Vratislavě a český zástupce z Těšína. To neznamenaló, že by Čechové byli uznali příslušnost Těšínska k Polsku, vždyť v té sekci byli také — Ukrajinci (Malorusové). A resoluce sjezdová mluví o rovném právu pro Čechy a Moravu, k ní administrativně patřilo Slezsko (pod brněnské gubernium, majíc svůj Opavský a Těšínský kraj); stejně pro Halič žádáno rovné právo pro Poláky a Rusíny při společném sněmu. O žádném oddělování nebo trhání zemí tehdy nebylo vůbec řeči! Stalmach šířil již všepolskou myšlenku.

Stalmach počal pro lid na podnět Slováka Štúra vydávat noviny r. 1848 »Tygodnik cieszyński«, ale ne v polské řeči, nýbrž v domácím nářečí. Lid byl zvyklý na češtinu z bible české a z českých kancionálů. Polštíně spisovné by nebyl ani rozuměl. R. 1849 uchystal sborník písní slezských »Zbiór pieśni

ślawiańskich«, v nichž byly též české písně. Lid četl jen česko-moravské kalendáře do let 1860. Poláci neměli svých. Kalendáře polské z Haliče nekupovali, bylo jim to z ruky a příliš drahé, jazykově namnoze odchylné, evangelikům nábožensky protichůdné a také obsahově nevyhovovaly. Stalmach začal od r. 1856 vydávat pro Poláky nákladem Procházky v Těšíně polský kalendář, ale nenazval ho »polský«, nýbrž jen »Kalendarz Cieszyński«, kdežto pro polskohaličský lid byl »Kalendarz polski«. Také němečtí pastoři hleděli polsko-slezský lid odtrhnout od Čechů a dr. Haase vydal pro něj polskou postilu Žarnowského, aby tím snáze pak odnárodnili lid.

Ale hned povstaly proti Stalmachovi »Nowiny« dělající náladu pro němečtí a pro volby do Frankfurtu. Evangeličtí pastoři tehdy podporovali většinou německé toto hnutí a časopis hlásající, že evangelická víra jest německá. Jest to hnutí, jež se udržuje pod jménem »deutsch-freundlich« a rozežírало polskou domácí větev na Těšínsku, která odloučena byla od svého přirozeného vývoje na podkladě domácí kultury české, bránila se proti polskému katolictví, majíc oporu ponejvíce v kostele, kde však uplatňoval se německý pastor.

Poláci těšínské za nové konstituční doby r. 1848 nalézali posily a bratrské podpory ne v Haliči, nýbrž opět na Moravě a v Čechách a rovněž u Slováků, kteří r. 1848 toužili rovněž po spojení se zeměmi českými, aby mohli posílat poslance do Vídně. Když se jednalo o boj proti Maďarům, přicházeli Slováci do Těšína, kde byli též na studiích, a odtud se r. 1848 s Čechy vydali (Štúr, Jos. Hurban, Zach, Blodek), ozbrojeni přes Jablunkov do Uher. Lid těšínský byl jim nakloněn a napomáhal jim. Stejně vedli Čechové boj proti volbám do Frankfurtu.

Stalmach píše, že založil r. 1848 těšínskou čítárnu dle příkladu českého: »Za przykład posłużyła znana mi skuteczna działalność czytelń w Czechach i na Morawie...«

Z Moravy a z Prahy přicházelo nové čtení na Těšínsko, oblíbeny byly zvláště Havlíčkovy noviny. Také českomoravské kalendáře sem hojně putovaly a každá nová česká kniha.

V Těšíně jako v Opavě povstaly národní gardy roku 1848 a tím také místní spory o barvy a výložky. Po úsilí Němců rozhodlo hlavní velitelství v Brně, že mají mít v Těšíně červenou barvu jako na Moravě, na důkaz příslušnosti Slezska k Moravě, ne bílou jako v Haliči. Tehdy vzdělanější občané si říkali »Slované«, slovo »Polák« bylo urážkou pro Slezáka.

Také slovo »Čech« bylo neobvyklé, říkali si naši — Moravci a řeč — píseň atd. nazývali »moravskou« na Těšínsku. A mluvili »po našem«, jak se dosud říká.

Fr. Popiolek »Dzieje Śląska Austriackiego« (Cieszyn 1913) praví, že od roku 1848 vedle dosavadního českého a německého jazyka povstává polský jazyk literární. Od r. 1848 staje do szeregu obok tamtych język literacki polski.)

Można powiedzieć z całą
świadomością, że ruchu
literackiego polskiego przed
drugą połową 19. wieku na
Śląsku austr. nie było.
Zaczyna się on dopiero
własnie w tym czasie. Polacy
zaczynają podając za przykładem
Niemców i Czechów.

Tehdy v řečích svých hlásal Stalmach: »Těšínské knížectví jest slovanské« a čeil s Čechy agitaci evangelických pastorů proti volbám do Frankfurtu jich germanofilskými »Novinami« polskými. Ale hlavním terčem nepřátelství německého byl Čech v Těšíně prof. dr. Plucar, proti němuž uchystali Němci těšínští kočičí muziku po návratu z pražského sjezdu slovanského pod záminkou, že chce přivítelit Těšínsko k Čechám. Horlivě působil o probuzení polské Čech Dostál v Suché. V čele »Čitárny« těšínské stál Čech prof. Josef Fischer, jež Poláci v letech 1860 kandidovali za poslance na Těšínsku za města Skočov, Strumeň a Jablunkov, a pracoval o probuzení Poláků, aby neuvízli v němectví. Byl učitelem češtiny na katolickém gymnasiu tamním. Po'skému evangelickému lidu namlouvali pastoři, že evangelická víra pochází z Němec, od Lutera a proto že musí evangelíci držet s Němci a čísti své »Nowiny« germanofilské. Husa se báli jako Slovana. Slované, též Stalmach uváděl, že Hus zahájil reformaci před Lutherem. Na evangelickém gymnasiu byl od r. 1858 ředitelem Slovák, spisovatel Jan Kalinčák. Studovali tam evangelíci z Čech, Moravy a Slováci. Proti Kalinčákovi jako Slovanu povsta' německý pastor dr. Haase, později superintendent i v novinách. Polští studující, polská inteligence, jak píše ve svých vzpomínkách Stalmach, hása'a, že na Śląsku nie są Polacy. »Nam na Śląsku nie zależy.« O Češích napsal z pobytu vídeňského jako student. Czeci w Wiedniu wiedli prim międz Słowianami.« To působi'o na něho, takže psával též do českých

novin a pracoval mezi svým lidem podle českého vzoru. Katolíčtí bohoslovci z Těšínska chodili na bohosloví do Olomouce na Moravě, kde od r. 1854 bohoslovci určení pro vřatislavskou diecesi vztahující se též na Těšínsko povinně se učili také polsky. Až v letech 1890 stala se změna a vřatislavský biskup dr. Kopp určil, že bohoslovci tito musí do německého městečka v severozápadním Slezsku, do Vidnavy, aby nebyli v prostředí českém a stali se šřřiteli německé kultury. Katolícký lid na Těšínsku do let 1850 byl česky ve školách vyučován stejně jako evangelický. Teprve od r. 1848 učinila vláda vídeňská jim ústupky jazykové. Těšínský Slezák polský dotud nepovažoval Po'áka jiného za bratra a Slovana za pokrevence. Absolutismus Bachův potlačil hnutí národní.

Od roku 1860.

Bachův absolutismus potlačil slibné hnutí českoslovanské, zejména také časopisy a spolky. Němčina postavena v popředí v Rakousku. Od roku 1860 za konstituční doby nastal na Těšínsku krajně protičeský duch. Již r. 1858 Poláci zaváděli svůj katolícký polský kancionál upravený farářem Januszem a r. 1865 také evangelicko-polský od pastora Heczka místo dosavadního českého od Třanovského. Úředně zaváděna praxe, že na Těšínsku jsou jen Němci a Poláci a podle toho se jednalo s námi ve školách, kostele a úřadech.

Buditel evangelického lidu polského Jan Sliwka, učitel na evang. škole v Těšíně vydal v Opavě r. 1862 knížku »Rocznik ewangelicki«, povstal proti německo-polským pastorům (»Amtspastorí), odvolávajícím se na Luthera, jakoby evangelická církev na Těšínsku měla původ od něho a hlásá: »Hus nas z poczatek.« Protislovanští pastoři vytlačovali češtinu z chrámu, a e báli se zároveň, že by polsko-národně uvědomělý lid cítí se pak více Po'ákem než evangelíkem a mohl se pokatolíčit. Vo'ili menší zlo. Čechům nepovolili, aby z nich nestali se Husité a neodpadli od luteránství. A tak oddělili lid od češtiny, uděla'i ústupek polštině, ale šířili němectví a německého ducha.

Poláci nemohli nahradit pěkné zpěvy české prostě polskými a tak ponechali české oblíbené nápěvy, rovněž švabach, na který byl lid navyklý, a dali jen nový text polský. České zpěvníky-kancionály pocházejí od Čechů tě-

šínských. Kancionál Třanovského užívá se namnoze dosud u Slováků, k nimž po bitvě bělohorské a za krutější protireformace utíkali čeští exulanti, též z Těšínska a založili tam dvacet tiskáren.

Podobně učinili Poláci s katolicko-českým kancionálem faráře Onderky r. 1862, kdy ponechal polský farář Zmijka česká slova v polském překladě, poněvadž lid neužíval mnohých polskohaličských. První podobný kancionál od faráře Janusze se nehlbil lidu, byl příliš polský! Lid však nechtěl slyšet o nadekreťovaném r. 1865 evangel. poském kancionálu; odporoval zvláště v sboru v Bludovicích, kam farou náleželi evangelíci z Ostravska. Stejně bylo na Frýdecku.

Na Návsi u Jablunkova a sbor ve Visle nepovolil lid. Na Návsi ještě v letech 1890 užívali českého kancionálu, ve Visle do nedávna při pohřbech starší lidé ještě zpívali z českého kancionálu. Na školách českých, kde jsou evangelické menšiny, učí dítky náboženství jen polsky (!) (Ratimov, Datyně Horní, Bartovice, Domaslovice, Venclovice, Morávka, Peřivald atd.). Na německých školách ve slovanských vesnicích, ať už polských nebo českých, učí české i polské děti evangelické jen německy. (Prof. Adamus v »Česko-bratrských Listech« 20./4 1918.)

Evangelíci při evang. české farnosti v Šenově (674 z 6221 obyvatelů r. 1895) a při ratimovské české (271 z 6569) jsou domorodý lid náš, ale mladé pokolení vlivem církve hlásí se k polské národnosti. V Šenově jest nyní na 800 českých evangelíků a patří k bludovskému polskému sboru! Pomocí církve se takto popoľšťují Češi augsburského vyznání. Pastoři polsko-němečtí nechtějí na Těšínsko pustit české kněze evangelické!

Vlastenecký svobodomyšlný katolický farář Jan Ježíšek působil na Frýdecku (r. 1870—1897). Navštěvoval též rodiště Třanovského, jež nazval reformátorem českého Slezska. Besedoval s potomky česko-bratrskými a písmáky evangelickými a půjčoval jim knihy odpovídající duchu jejich. Polští pastoři těžce nesli, když jim připomínal, že Třanovský byl Čech, a když lid chtěl, aby opět zaveden byl kancionál jeho, který v Komorní Lhotce u Třanovic se udržel až do roku 1886.

Krajním nepřítelem Poláků i Čechů byl superintendent, poslanec dr. Teodor Haase v Těšíně za svého úřadování od let 1882—1909. Moravsko-slezská evangelická církev měla od vydání tolerančního patentu za císaře Josefa II. dosud 8 superintendentů. Při posledních volbách prorazili Němci většinou jed-

noho hlasu (25 proti 24). Češi volili polského kandidáta, ale vliv »dajcfrajndlichů« v polských řadách i zde rozhoduje. — Evangeliků téměř vesměs augsburského vyznání jest na Těšínsku 100 tisíc.

Moravsko-slezská superintendentura má tři senioráty: slezský o 24 sborech, brněnský o 9 a suchdolský o 12. Sbor těšínský má tři pastory, jímž může býti volen každý pastor v obvodě mor. slezské superintendenty a zůstává superintendentem do smrti na místě dosavadního působení, ať na Moravě nebo ve Slezsku (Opavsku-Těšínsku). Sbor těšínský má tři hlasy, brněnský a bílský po 2, takže při volbě jest 49 hlasů.

Superintendent dr. Krzywoň v Skočově stál rovněž ve službách germanisačních, takže Poláci protestovali na těšínském táboru. Suspendoval pastora Sýkoru, jenž doporučoval rodičům, aby neposílali děti do německo-šulvereinských škol. A tento superintendent v poslední vůli r. 1911 ještě žádal, aby řečníci z onoho tábora byli soudně stíháni!

Aby spíše byli bohoslovci německým duchem vyškoleni, zřídil vratislavský biskup dr. Kopp ve Vidnavě na Opavsku při pruské hranici bohoslovecký seminář, kdežto dříve, do let 1890, chodili do olomouckého. Naše slezská část diecése vratislavské má generálního vikáře v Těšíně a dva komisariáty: těšínský pro Těšínsko a nisský pro severozápadní část Opavska. Prusko a biskup vratislavský má hlavní zájem na církve v ní ch statcích v našem Slezsku, kdyžťe pruský stát zabral církevní statky v Prusku.

Německý katolický biskup ve Vratislavi, pozdější kardinál dr. Kopp a evangelický superintendent dr. Haase chovali stejnou nelásku k Čechům, nedostazovali české kněze, nýbrž nejraději německé, nanejvýš polsko-německé, aby zdolali s nepřáteli český lid a jeho obranu proti prušáckému přívalu. Haase založil r. 1877 pro polsko-evangelické Slezáky »Šlonzaky« list »Nowy Czas« a podobně r. 1909 polský učitel v Skočově »Šlazak« (čti Šlonzak). Nebylo dosti na evangelických a katolických světských kněžích, kteří přikládali polínko proti moravštině a vůbec češství na Těšínsku až do prohlášení československé republiky, povolání tam také jesuité: r. 1885 do Těšína, r. 1896 do Karviné, kde stejně jako v Dědicích vystupují v polském duchu. V Dědicích byla za války bohoslovecká kolej s 34 kleriky a 20 jesuity.

Poláci usilovali v míru několikráte o připojení těšínské části přínaležející k vratislavské diecési ke krakovské diecési, aby tím spíše odnárodnili Čechy a uplatnili také politicky svůj vliv na Těšínsko. A vratislavský biskup s konsistostí chtěje zachrániti své

bohaté statky a narážejí na odpor český, prostě nadržoval Polákům na úkor těšínských Čechů a tak byli tito vydáni na milost a nemilost katolickým kněžím polským, kteří nemilosrdně uplatňovali svůj vliv a polskou agitační politikou v kostele a ve škole. V Čechách i katolicích vidí polští knězi katoličtí stále Husity a nebezpečí pro Řím, proto povolali na pomoc také jesuity polské na Těšínsko.

Spojitost Těšínska s Moravou a Čechami.

Český tisk — hospodářská sdružení — národní obrana.

Slezsko jest spojeno svým celým životem se sousední Moravou českou, i Němci slezští mají stejně jako Češi společné ústředny v Brně, někdy přímo v Praze. Češi slezští (i těšínská) mají na příklad Ústřednu pro průmysl, živnosti a obchod v Brně společně pro Moravu. Stejně jest v jiných oborech, i se stranami politickými. Podobně jest Ústřední jednota založen pro všechny české země, Sokolská Obec, Jednota českých lékařů z českých zemí, novinářů, učitelů, kněží, obchodníků, studentů, (vedle Spolku českých žurnalistů), Spolek továrníků obuvi atd.

Čechové těšínská a opavská mají od r. 1896 společné »Zemědělské a družstevní Rozhledy,« měsíčník v Opavě a starou revui »Věstník Matice Opavské« pro vědecké potřeby. Stojí v popředí kulturní práce celého Slezska, takže Poláci a Němci uznávají jeho důležitost pro slezskou vlastivědu a zvláště Poláci ve svých pracích se ho dovolávají, nemajíce ničeho podobného. Vůbec čeští pracovníci vědeckými svými pracemi dokazují, že i na tomto poli přísluší nám přednost. Mimo to společným orgánem jest Moravsko-slezská Revue v Brně a podobně »Moravsko-slezský Sborník« v Mor. Ostravě. Jako v Opavě mají Čechové také na Těšínsku svá musea, tak v Polské Ostravě, Orlově a Raškovicích pro Frýdecko. V Moravské Ostravě pro kraj jest české průmyslové museum.

Na vysokém stupni stojí české zemědělství a družstevnictví ve Slezsku, mají organizaci ústřední v Opavě: Ústřední hospodářskou společnost pro české kraje ve vojvodství Slezském, Jednotu českých hospodářských společenstev, Centrální hospodářské skladiště pro Slezsko a Moravu, jež má filiální skladiště ve Frýdku a Polské Ostravě. Obrat mohutné organizace té činil r. 1917 padesát milionů korun. Podobně Obchodní Zadruga

v Opavě má filiálky v Polské Ostravě a ve Frýdku. Poláci pracovali do poslední doby přátelsky se zemědělskými organizacemi českými. Češi napomáhali jim při svépomoci podobně, zejména při vybudování Raiffeisenovek (ředitel poslanec Zíka z Opavy).

Poláci těšínská, stejně haličtí přijžděli do Prahy na květnovou výstavu hospodářskou, na vzorná česká hospodářství, také na Opavsko, což svědčí nejlíp o vlivu českém také na zemědělce polsko-těšínské.

Při zřízení ústředí českých hospodářských společností pro Čechy, Moravu a Slezsko v Praze dne 2. července 1918 přítomen vedle českých zástupců ze Slezska též zástupce polské hospodářské společnosti z Těšínska p. Karel Junga.

Vedle menších peněžních ústavů vybudovali jsme si také na Těšínsku spořitelny v Polské Ostravě a Orlové, jež utěšeně vzkvétají. Němci mají arcí staré velké peněžní ústavy, v nichž dříve bývaly též české peníze. Polsko-ostravská spořitelna měla r. 1913 na tři miliony korun od 3471 vkladatele, orlovská 741 tisíc od 1103 vkladatelů. Na Opavsku máme spořitelnu v Klímkovcích, jež jest menší než orlovská. Němci mají ve Slezsku 25 spořitel, jež byly baštou německví. Poláci nemají ani jedné spořitelny. České spořitelny slezské ve Svazu českých spořitel, z Čech a Moravy.

Velice napomáhaly hospodářské organizace svépomocné a peněžní ústavy, jež jsou též na Těšínsku: v Těšíně, Orlové, Polské Ostravě, Frýdku atd. České přední banky z Čech a Moravy mají tam své filiálky, Živnostenská banka v Moravské Ostravě a ve Frýdku pro Těšínsko, Česká průmyslová banka v Opavě a Těšíně, Agrární a průmyslová banka v Opavě a Mor. Ostravě, Moravsko-slezská banka v Orlové, české pojišťovny, zejména »Slavia« a »Praha« z Prahy zde působí.

V Polské Ostravě a Orlové máme přední spořitelny v celém Těšínsku. Česká záložna jest také v Těšíně. Česká turistika jest rovněž na Těšínsku zastoupena. Na Těšínsku byly také české výstavy hospodářsko-průmyslové a národopisné. Český lid na Těšínsku nadšeně vítal každé vítězství dohody a zásady Wilsonovy o sebeurčení národů. Čechové na Těšínsku vzpírali se upisovati válečnou půjčku a odváděti Rakousku potřebné potraviny.

Sdružení pěveckých českých učitelů slezských proslulo svými koncerty.

Každý Čech čte své noviny a knihy, kdežto Poláci jsou zaostalí a pokud přicházejí z polských zemí, hlavně z Haliče, jsou to téměř vesměs analfabeti, stejně z Pruska a někdejší kongre-

sovky (Varšavska). Češi těšínská mají svůj denník Moravsko-slezský, své revue atd. Český dělník a vůbec český člověk stál ve Slezsku jako hradba pevná proti pangermanismu. Nebýtí Čechů, byl by tento ve Slezsku opanoval.

Pamatovali jsme také na pomezí slezsko-slovensko-moravské. Ačkoli jsme byli vyčerpáváni obranným bojem na dvě fronty, nezanedbávali jsme zájmů bezkydského lidu chudého, uchystavše r. 1899 krajinskou první výstavu na Morávce ve slezských Bezkydách pro povznesení rukodělné práce tkalcovského lidu tamního.

K povzbuzení a utužení národního uvědomění přispělo vedle dělnických vzdělávacích organizací také Sokolstvo. První jednota založena na Těšínsku r. 1895 v Orlové, která stala se na pomezí česko-polském přední stráží českou a čestně obstála v křížovém ohni. R. 1910 byl tam župní slet sokolský moravsko-slezské župy. Všech jednot sokolských jest deset.

Český tisk vydán byl na milost a nemilost německé umělé nadvládě ve Slezsku. Střediskem českých novin tamních byla Opava, kde řádila až dosud vlastně prusko-berlínská vedlejší vláda. České noviny odkázány byly na německé tiskárny až do poslední doby téměř. Česká tiskárna Matice opavské za ministra dra Fořta povolena s tou podmínkou, že nesmí nic německého tisknout. Vedle Opavy povstaly české noviny v Těšíně («Těšínské Noviny») a v jiných městech ve východním Slezsku, tak ve Frýdku, Fryštátě, Orlové, Polské Ostravě a Raškovících. Největší počet novin českých šel však ze sousední Moravy a z Prahy. Střediskem veškerého dělnictva těšínského jest Moravská Ostrava na Moravě se sousední Polskou Ostravou na Těšínsku, a jest v rukou české sociální demokracie. Český dělník jest organizován a není v českém lidu téměř analfabetů.

Řada domácích pěvců z Těšínska opěvuje svůj rodný kraj, lid v jeho sociálním utrpení a národním jařmu. Z nich proslul náš Petr Bezruč (Vladimír Vašek) — »první bard Bezkyd a poslední,« který svými písněmi («Slezské číslo») obrátil pozornost celého národa svého, i ciziny na kraj, pojmenovaný »Bezručovým« a na zoufalé postavení našeho člověka na Těšínsku. I stal se Bezruč zbožňovaným miláčkem svého lidu, jenž těšil se v nejhorších dobách, že sčítujem se svými nepřáteli. Dále jest pěvec Antonín Hüttler Ostravický («Šerem k ránu», »Bludné cesty«, »Píseň o Ondráši») spolupracovník sociálně demokratického listu »Ducha Času« v letech 1905—1907. Stejně působil v Clevelandu v Americe, kde zemřel, při dělnických listech. Známe jest pod pseudonymem Čeněk Ostravický.

Pochází z chudých rodičů na Frýdecku, vyučil se kovářem, studoval pak průmyslovou školu a stal se úředníkem. Básník Totěv (»Ohlas slezské chalupy« r. 1918) píše »po našem«, v českém nářečí těšínském, zvláště o Ondráši.

V popředí pracovníků na Těšínsku stojí Češi, také pokud jde o odborníky v hornictví, na příklad Eduard Hořovský, který r. 1873 stal se ředitelem dolů v Dombrové a vydal velký spis »O způsobu dobývání uhlí« se slovníkem hornických názvosloví, též francouzsko-českým, a pak Slovník hornický německo-česko-rusko-francouzský.

Z Těšínska byli přední pracovníci-spisovatelé a kazatelé české národnosti, kteří svou činností ať katolickou, ať evangelickou získali si v československém národě zvučného jména, nejen z Frýdecka jako Kristian Hiršmencl (katolík), dále Joannes Jiří Frýdecký, Šíp a Kohut, evangelický kněz v Ropicích a Koštěnicích, hlavně Jiří Třanovský, Joannides Daňhel Skočovský (rodák ze Skočova, Liberda, učitel z Těšína, Jaroslav Kopydlanský z Rosefeldu v Šenově r. 1660 psal české traktáty. Dokladem o češství na Těšínsku jest také český Stephenson — Josef Božek, jenž se narodil r. 1782 jako syn bohatého mlynáře v Běrách u Skočova. Obec ta sloučena s tímto městem. Po gymnasijských studiích v Těšíně, poslouchal algebru a mechaniku v Brně, logiku a filosofii v Praze. Stal se pak vychovatelem v rodině hraběte Kašpara ze Šternberka a mechanikem na polytechnice. R. 1815 projížděl se v Král. Oboře se svým parním vozíkem, r. 1817 spouštěl model svého parníku na rybník ve Valdštýnské zahradě a r. 1821 projížděla se jeho první »parolod« na Vltavě. R. 1835 zemřel. Byl upřímným Čechem.

Ze Skočova na Těšínsku pochází Jan S a r k a n d e r, jenž studoval v Olomouci a v Praze a působil jako katolický farář v diecési olomoucké. Proslul potíráním protestantismu a byl jako zrádce vlasti žalářován a zemřel v Olomouci r. 1620. Prohlášen r. 1860 za blahoslaveného.

I Poláci putovali do Prahy a odchováni byli českou kulturou. Těšínský rodák Š e r š n í k vystudoval v Brně noviciát jesuitský, zabýval se pak v Praze právníckými, historickými, jazykozpytnými, a matematickými studiem. Působil od r. 1762 v pražské káznici, pak při universitní knihovně. Stýkal se s českými budíteli v Praze a spolupracoval s Pubičkou při pražském archivu. Z Prahy vrátil se na jesuitskou latinskou školu v Těšíně, kde po zrušení jesuitského řádu r. 1773 stal se ředitelem katolického gymnasia. Zemřel r. 1814. Založil krásné museum r. 1802 s cennou knihovnou a sbírkami vzácnými.

Školství.

Pobrali nám naše školy,
pobrali nám naše hory,
salaše nám pohubili ....

A kdo dává cizí školy?
Ten, kdo bohat, kdo má hutě.

Bezruč.

Ani Poláci nepopírají, že v 16., 17. a 18. století až do r. 1848 na obecných školách na Těšínsku vyučovalo se česky. Od josefínské doby usilují úřady rakouské vytvořit jeden rakouský německý národ. Za nové ústavy, od let 1860 promyšleně, za přispění kostela, školy a Poláků zatlačuje se čeština. Úředně se hlásá, že vedle Němce jsou na Těšínsku jen Poláci! Co měl dělat lid, když vláda a panstvo zavádělo takové opravy? Ještě před válkou byli jsme svědky, jak znásilňován byl náš dělník a jeho děti! Podrytím české školy seslabována též česká obec. Ale neprosperlo se Polákům, nýbrž Němcům, jak to měli vypočítáno. Nevydrželi náraz německý. My jsme se záhy vzpamatovali a čelili v boji na dvě fronty, zejména když přišlo Zeynkovo nařízení r. 1873, jež usilovalo zutrakvisovat české školy a postupně poněmčít. Český národ svými sbírkami na Ústřední Matici Školskou zachraňoval Čechy slezské, pamatuje také na Těšínsko, kde povstala Matice Osvěty lidové v Těšíně.

Slezsko má 495 obcí, z nich 122 českých, čtvrtinu, a v nich jest ve 102 úřední řeč česká. Poláci mají většinu ve 149 obcích (na Těšínsku), ale jen v 53 polskou úřední řeč, Němci mají 223 obcí. Na Těšínsku jest 215 obcí, z nich 51 českých obcí, vesměs s českou úřední řečí, tedy tolik, kolik Poláci mají obcí s úřední polskou řečí. Následkem neuvědomělosti a nátlakem německým v ostatních obcích polských nezavedli Poláci polštinu jako úřední řeč.

Roku 1880 měli jsme ve Slezsku většinu v 139 obcích, r. 1890 ve 127, r. 1900 ve 123, Poláci r. 1880 147, r. 1890 149, r. 1900 154. Od let 1880—1900 získali Poláci na Češích 11 obcí (Albrechtice, Lazy, Dolní Datyně, Šumbark, Dětmarovice, Dombrová, Dolní Suchá, Malé Kunčice, Michálkovice, Muglinov, Záblatí). Češi získali většiny ve svých obcích: Orlové a Petřvaldě. O r. 1900—1910 získali Čechové zpět: Dětmarovice, Lazy, Malé Kunčice, Michálkovice,

Muglinov. Celkem od roku 1880 získali na nás Poláci šest obcí.

Těšínsko mělo r. 1835 celkem 119 škol s 15.198 dětmi, r. 1845 již 128 škol: jen 17 německých, 84 českých a 27 smíšených, úhrnem 18.942 chlapců a 17.898 děvčat.

R. 1868 bylo již 219 německých škol na Těšínsku, stále ještě 40 českých a 62 německo-českých škol vedle 117 německo-polských. R. 1887—88 bylo 50 českých, 5 německo-českých, 131 polských a 7 německo-polských.

R. 1865 byly ve Slezsku tři státní vyšší gymnasia: dvě katolická (v Opavě a Těšíně) a evangelické v Těšíně. Na opavském gymnasiu bylo 456 Němců, 131 Čechů a 4 Poláci; na katolickém gymnasiu v Těšíně byli: 109 Němců, 166 Čechů a 44 Poláků, na evangelickém gymnasiu těšínském: 57 Němců, 47 Čechů a 135 Poláků. Bylo tedy na katol. gymnasiu více Čechů než Němců a Poláků. Na obou ústavěch těšínských bylo Čechů více než Poláků!

R. 1865 bylo ve Slezsku: německých škol 222, slovanských 46 (českých 45, polská 1), smíšených 166: 59 německo-českých a 107 německo-polských.

O živém povědomí příslušnosti Těšínska ke koruně České svědčí také to, že čeští poslanci s Palackým a Riegreem vřele doporučili na sněmě království českého v Praze r. 1865 povolit příspěvek na vystavění evangelického alumnea v Těšíně a příspěvek 500 zl. povolen.

Nebylo středních škol českých neb polských, žáci musili na německé, r. 1870 bylo na těšínském německém gymnasiu 128 Čechů, na opavském 101. Na německém gymnasiu ve Frýdku bývala většina českých žáků. Až r. 1883 založeno Maticní gymnasium r. 1909. České lyceum ženské v Polské třetí reálné gymnasium r. 1909. České lyceum ženské v Polské Ostravě péčí ženského spolku »Vlasty«. Z německých učitelských ústavů v Těšíně a v Opavě, na nichž byla 1, pak 3 hodiny týdně čeština. Vycházeli odtud učitelé, kteří neznali česky, namnoze odrodilci, zvaní »deutschfreundliši«, kteří odnárodňovali, tak učitel Strzisch (Strížl) poněmčil obec Leskovec u Frýdku, jinde zas popolštili, tak r. 1875. Prostřední Bludovice na Těšínsku, stejně bylo v Karvíně a Hnojníku. Dle Zeynkových nařízení z r. 1873 povstaly ve Slezsku utrakvistické školy, někdy až německo-česko-polské, kdy učitel měl postupně vtlučkat slovanským dětem němčinu: v 1. třídě 200 slov, v 2. třídě 300, v 5. třídě 500, aby se úplně vyučovalo německy.

R. 1874—75 měl Fryštátský okres školní jen jednu německou školu, ale 14 českých, utrakvistických 4, polských 24; Těšínský 34 českých, utrakvistických 3, německých 4, polských 67. Město Frýdek nemělo žádné německé školy, ale 2 českoněmecké; Bílský okres měl s městem 13 německých škol, 45 polských a 3 utrakvistické. Celé Těšínsko mělo tedy 48 českých škol, 2 českoněmecké, 18 německých, 136 polských, 10 utrakvistických.

R. 1892—93 byly ve Slezsku jen německé učitelské ústavy: v Opavě (zároveň pro učitelky), v Těšíně a Bílsku. Němců bylo na nich 475 (77.2%), Čechů 65 (10.5%) a 76 Poláků (12.3%). Dosud nemají Češi a Poláci žádné reálky!

Roku 1900—1901 bylo na Těšínsku: 55 českých škol, 8 českoněmeckých, 21 německých, 3 utrakvistické (na Bílsku), 143 polských, 7 polsko-německých.

R. 1904/5 bylo ve Slezsku 580 škol: 256 německých, 142 polských, 130 českých a 52 smíšených.

Roku 1910 bylo na Těšínsku ve veřejných obecných školách, českých škol 70 — 16.773 školních dětí, českoněmeckých škol 5 — 1567 školních dětí, německých škol 41 — 13.510 školních dětí, polských škol 154 — 31.061 školních dětí, německopolských škol 22 — 7830 školních dětí.

Českých dětí byla čtvrtina kromě dětí na soukromých a německých školách.

Do roku 1902 neměli Čechové ani Poláci měšťanských škol na Těšínsku. R. 1910 bylo tu 15 německých veřejných měšťanských škol, 4 české a 1 polskou vedle 1 české a dvou polských soukromých. Počet dětí těch dle národnosti úředně není uveden. Poláci i tu ostali pozadu. Koncem r. 1918 měli Čechové na Těšínsku 8 měšťanek: v Polské Ostravě 2 chlapecké a 2 dívčí, v Michálkovicích, v Orlové, Lazích (dívčí), v Ratimově (s koedukací). Nové zařizují ve Frýdku, Petřvaldě, Radvanicích a Mal. Kunčicích. Poláci mají měšťanskou školu v Dombrové a Polské Ostravě (soukromou).

Jest také velký rozdíl v školství nejen co do počtu škol, ale také co do počtu tříd na jednotlivých školách. V obojím směru jsou Němci ve výhodě, nejhůře jsou na tom Poláci. Němci mají školy vícetřídní, obyčejně pětitřídní, kdežto Poláci průměrně dvojtřídní a Češi čtyřtřídní. Utrakvistické školy jsou ponejvíce šestitřídní!

O nucení Poláka do českých škol nemůže býti řeči, poněvadž Poláci volí raději německou školu než českou a poněvadž skutečně není v naší moci, i kdybychom chtěli, abychom lákali pol-

ské děti do české školy. Mají Poláci své veřejné neb soukromé matiční školy v českých obcích. Není naší vinou veliká návštěva polských dětí v německých a utrakvistických školách a zutraktivování polských škol, tak r. 1910 v Javoru a Gobšově, a přeměna utrakvistické školy v Třinci v německou. Jsou mnohé školy polské, ale skutečně utrakvistické a německé, tak v Karvině, Těšíně, Jablunkově, Bohumíně.

Polské noviny přinesly v září 1918 provolání, které podepsali poslanci: dr. Michejda, Londzin a Reger, před zápisem do škol. A tu ani slůvkem se nezmiňují, že by polské děti byly v českých školách, nýbrž stále se mluví o německých, tak praví v úvodě: Jeżeliście wybrali szkołę niemiecką, postąpiliście źle i niegodnie. Stężuj si na niemiecký kapital a řádění Všeněmce. I volali: Nie rzucajcie niewinnych dzieci na pożarcie niemczyźnie.

Dne 19. prosince 1918 přinesl »Dziennik Cieszyński« v této úpravě výzvu k těšínským Polákům o polských dětech v německých školách v Polské Ostravě, aby ze sbírek polských zřízena byla tam měšťanská (wydziałowa) škola:

TYSIAC POLSKICH DZIECI GERMANIZUJE SIE W POLSKIEJ OSTRAWIE NA SŁASKU.

Dla ratowania ich musi być zebrane w najbliższym
czasie.

100.000 K.

na szkołę wydziałową im. T. Kościuszki.

Niechaj każda rodzina na Słasku da 5 K, a będzie na-
tychmiast 100.000 K.

Pieniądze na ten cel przyjmuje:

Bank rolniczy we Frystacie, filie Banku rolniczego w Cieszynie, gu
na Górnym Targu w Karwinie i Rychwałdzie.

Poláci sami doznávají, že polské děti plní nepolské školy, zejména před zápisem do škol a při provolání k polské veřejnosti ve Varšavě a v Krakově. Tak psal krakovský »Kuryer Codzienny« 11. srpna 1917 v dopise z Polské Ostravy, že by měli příbuzní haličských Poláků-emigrantů ve Slezsku a na Moravě působiti na tyto vystěhovalce, aby neposílali své děti do německých škol. Právilo se tam: O to dziś jeszcze dziesiątki tysięcy polskiej młodzieży czeszczy się i germanizuje dobrowolnie na Słasku Cieszyńskim i pograniczy Moraw, nie dla bratru szkół polskich (tych jest dostateczna ilość), ale ze zlej woli i z głupoty własnych rodziców. Najsmutniejsze zaś

to, že rodzice ci w 80%, to emigranci zarobkowi z Galicyi zachodniej...» Dobrovolně že se tedy Poláci z — Haliče odnárodňují! Rozumní se, že v německých školách. Takový živel nechce slyšet o Polácích a Polsku.

Macierz Szkolna księstwa Cieszyńskiego r. 1914 vydržovala 24 škol a dle Poláků bylo na 12 tisíc polských dětí v německých a českých školách.

Zástupci české obce Polské Ostravy po schůzi, kde byl přítomen za Poláky poslanec dr. Michejda (v lednu 1910) nabídli, že ihned převezmou polskou školu polsko-ostravskou, učiní-li tak rovněž Rychvald s českou, byí ne hned, nýbrž zavázeli se také polská obecní správa čestně, že co nejdříve tak udělá. Ale rychwaldští Poláci — neodpověděli a polský tisk píše neustále, že znásilňujeme Poláky, že jim nechceme dopřáti škol. Jest pak těžko jednat a vyjednávat s Poláky, když nechťejí přistoupit na čestnou vzájemnost a závaznost. Ve Vídni byla porada českých a polských poslanců (dr. Kramář) za účasti zástupců českých a polských ze Slezska. Zde Češi hájili stanovisko čestné vzájemnosti, tak aby všude, kde mají Poláci v české obci nárok na školy, Češi dali Polákům školu a naopak zase polská obecní správa Čechům českou školu. Čeští a polští poslanci uznali stanovisko toto za nejspravedlivější, ale kdo zmařil dohodu? Polští učitelé! Ti řekli, že nikdy na takové ujednání slezští Poláci nepřistoupí!

Totéž stanovisko hájili čeští zástupci při vyjednávání o dohodu v Opavě a Praze.

Německá většina sněmu slezského povolila r. 1910 na podporách 10 tisíc korun všem slovanským školám, kdežto jediná škola německá v Dědicích sama 15 tisíc Kč! Podporuje školy německé a utrakvistické právě v území česko-polském. Stejně se nám ve všem měří, tak i v otázce úpravě řek na Těšínsku, ač pohorské řeky způsobily tu velkých škod. Němci vždy pamatovali na své území v západním Slezsku a na města na Těšínsku, jež měli ve svých rukou.

Vděčně dlužno vzpomenouti zvláště obětavosti Ústřední Matice školské v Praze, jež pamatovala na Slezsko od založení gymnasia v Opavě až po nynější dobu, kdy napomáhala radou a skutkem při budování českého školství také na Těšínsku. Zasluznou činnost rozvinula tam rovněž Matice Osvěty lidové, jež má 50 odborů a všestranně pěstuje zvláště osvětovou stránku našeho lidu.

Sčítání lidu

na Těšínsku dle »obcovací řeči« má všechny příznaky někdejší libovůle rakouské, takže není zrcadlem skutečných poměrů, stejně jako všude tam, kde české menšiny v českých zemích a v Dolních Rakousích s Vídní byly vydány na pospas rakouským úřadům a velkokapitalismu německo-prušáckému. Zvláště na Těšínsku uplatňoval se tento dvojí loket za přispění vedlejší, prušácké vlády v hlavním městě slezském v Opavě s umělou nadvládou německou na zemském sněmě, dále za přispění celého státního ústrojí až po četníky na vsích, stejně za odnárodňování pomocí škol, církve, katolické i evangelické, velkostatku německého, velkopřumyslu zvláště kamenouhelného a závodů — v čele se správou arciknížete Bedřicha, různých akciových společností, dolů barona Rotšilda, rodiny Gutmanovské, hraběte Wilczka, hraběte Larische Mönicha atd. Naši nepřátelé neměli dosti na útisku pracovníků-dělníků, sahalo také na jejich řeč a národnost, nutili je posílat děti do německých škol a přihlašovat se k cizí obcovací řeči. Zásada »moc jde nad právo« řádila zde beztretně. Bezmocný byl výkřik v českých novinách, někdy hlas českých poslanců ve vídeňském parlamentě. Tvářnost našich dědin, kde zazníval dříve český zpěv doma, ve škole a v kostelích, se změnila rozmachem těžby v uhelné pánvi ostravsko-karvinské a přílivem polských přistěhovalců, hlavně z Haliče. Německé panstvo sáhlo k osvědčenému heslu »Rozděl a panuj«. Hledělo přímo a nepřímou zdotat českou hráz proti všenněmeckému hnutí, jež valilo se ze sousedního Pruska a podporováno bylo »Schulvereinem« a »Nordmarkou«. Němci používali všech spolků a prostředků pro svou pangermánskou myšlenku; tak poslali r. 1910 z valné hromady Beskidenvereinu, která se konala v Bohumíně, pozdravný telegram — německému císaři. Hlavní slovo tam měl těšínský vůdce dr. Demel a bohuntínský starosta dr. Ott. Posléze, krátce před válkou, chtěli na Těšínsku pomocí velkého fondu vyvlastňovacího po způsobu protipolské hakaty v Prusku připravit nás o otcovskou půdu, abychom byli bezzemky a úplnými otroky německými, načež by pangermánský proud tím snáze se valil na Krakovsko, kde pruský kapitalismus zakoupil mohutná uhelná ložiska, a podobně přes Jablunkovsko na Karpaty k Slovákům. Česká stráž ve Slezsku, zvláště na Těšínsku vykonala svou nepovlností velké dílo, které bude teprve v míru náležitě oceněno.

Počet obyvatelstva na Těšínsku dle úředního sčítání:

Roku	Čechů	%	Poláků	%	Němců	%
1880	71.788	27.36	153.724	58.59	36.856	14.05
1890	73.897	25.22	177.418	60.55	41.714	14.23
1900	85.553	23.70	218.869	60.69	56.240	15.59
1910	115.604	27.09	233.850	54.81	76.916	18.03

Úhrnem r. 1880 262.412, r. 1890 292.075, r. 1900 331.929, r. 1910 399.212 s příslušníky jiných národností.

V celém Slezsku (Opavsku a Těšínsku) bylo:

Roku	Čechů	%	Poláků	%	Němců	%
1880	126.385	22.95	154.887	28.12	269.338	48.91
1890	130.839	21.80	178.114	29.7	280.530	46.34
1900	146.358	21.51	220.364	32.38	296.573	44.71
1910	180.352	24.33	235.224	31.74	325.518	43.92

Rok	1880	550.662	obyvatelů
»	1890	606.649	»
»	1900	688.422	»
»	1910	756.948	»

Podle úředního sčítání lidu jeví se u Čechů těšínských od let 1880 velký pokles a ústup do r. 1900. V této době přibývá Poláků a také Němců (viz hořejší výkazy). Příčiny toho budou podrobněji vyloženy.

Z českopolského území: sčítání.

Poláci si stěžují na výsledky sčítání lidu z r. 1910 v některých místech, kde žijí Češi, kdežto na ztráty skutečné v obcích s německou obecní správou obyčejně zapominají. Jde zejména o Dětmárovice, Lazy, Orlovou, Muglinov, Poľskou Ostravu, Heřmanice a Petřvald. V těchto obcích bylo r. 1900 napočteno Čechů 22.647 a Poláků 18.638, v roce 1910 Poláků 13.840 a Čechů 39.385. Čechů přibýlo tedy o 16.738 duší, Poláků ubylo o 4798.

V jednotlivých obcích bylo napočítáno:

		R. 1900	R. 1900
Dětmárovice:	Čechů	343	2370
	Poláků	2368	751

Orlová:	Čechů	2333	5238
	Poláků	3919	2576
Lazy:	Čechů	921	3890
	Poláků	4660	3741
Muglinov:	Čechů	465	1997
	Poláků	929	459
Heřmanice:	Čechů	1743	2815
	Poláků	691	775
Pol. Ostrava:	Čechů	15.716	17.735
	Poláků	2116	4230
Petřvald:	Čechů	1126	5430
	Poláků	3955	1308

Patříme na území, kde Poláci žijí hlavně s Němci, kde tedy si Poláci nemohou stěžovat na Čechy:

Obec	Poláků	Němců
	R. 1900—1910	1900—1910
Těšín	5950—6496	10510—13653
Skočov	1730—1793	1474—1898
Třinec	2065—2455	621—915
Jasenice	1930—1754	105—586
Mazancovice	1524—1434	93—147
Košská	1868—1940	140—330
Meziříčí H.	570—545	992—1097
Ustroň	4260—3903	364—343

Číslice ty jsou přímo pohromou pro Poláky! V Těšíně jeví se přírůstek polský v desetiletí 1900—1910 jen o 546 duší (9%), u Němců o 3143 (29%). Nesmíme však zapomenout, že při sčítání r. 1910 byl v Těšíně polský pluk zemské obrany z Haliče, čehož nebylo r. 1900. Okresní město Skočov na Bílsku vykazuje již většinu německou (přírůstek polský činí 3 procenta, německý 28!). Ohromný náskok německý jeví se také v Jasenici u Bílska (přírůstek polský 10 procent, německý 462), v polské obci Mazancovicích na Bílsku kleslo polské procento z 94 na 90, kdežto německé vzrostlo ze 4 na 9. V Třinci pod Těšínem činil přírůstek polský 18%, německý 47%, v Košské mezi Těšínem a Třincem polský přírůstek 4%, německý 135%. V Horním Meziříčí jest polský úbytek 3%, německý přírůstek přes 10%. Podobný úbytek postihl městečko Ustroň 10%, u Němců činil jen 6%.

Arciť dlužno počítat v území tom s německým nátlakem a s hnutím »dajčfrajndlichů« na Skočovsku.

Při dřívějších sčítáních naši byli buď za Němce sčítáni pod záminkou, že jsou Slezané, ne Češi, anebo za Poláky, hlavně v ostravsko-karvinském revíru, kde lid překřtili na »Waser-poláky«! Ale uvědoměním lidu dostavil se obrat.

Dlužno uvéstí, že Polákům mezi Čechy nic se neztratilo, původní stav zůstal, jen odpadlo, co polského v pravdě nebylo. Kde skutečně byli, jako v Polské Ostravě, vzrostl počet jejich z 2116 na 4270. A jinde, jako na Moravě, kde před lety Poláků nebylo, přibývalo Poláků.

Při sčítání Poláků na Těšínsku dlužno přihlížet také k sousední Moravě. Mluví-li Poláci o přírůstku svém na základě přílivu z Haliče, třeba uvážit, že Poláci v pánvi karvínsko-ostravské pracující se stěhují, že přecházejí z obce do obce, i do Moravy, kde jich r. 1910 napočítáno úředně v okresu moravsko-ostravském 14.924. Poláci praví, že dle svého soukromého sčítání jest jich tam přes 30 tisíc. Tím spíše se vysvětlí takto domnělé ztráty na Těšínsku. Ale nesmí se také přehlížet, že v pánvi ostravsko-karvinské bývají trojjazyčné rodiny, kdy otec se přihlásil za Poláka, žena za Češku a děti za Němce, navštěvují-li německé školy. Tak dělali sčítání německí komisaři libovolně. R. 1910 napočítali v Mor. Ostravě o 1031 Poláků méně než r. 1900!

Poláci mají největší přírůstek od let 1880 následkem přílivu robotníků haličských. Ve fryštátském hejtmanství příliv cizího obyvatelstva mezi r. 1890—1900 činil 21.570 duší, hlavně Poláci haličtí přibvší na práci do dolů, kdežto v Bílsku činil 1200, většinou polských robotníků do továren a tkalcovských závodů. Jarosz (»Śląsk Cieszyński«) praví, že činí takto přístěhovalecký přírůstek polský na 20 tisíc na Těšínsko, kdežto domácí něco přes 21 tisíc. Ostravsko-karvinská pánev čítala r. 1900: 222.241 duší, z toho fryštátský okres t. j. slezská (karvinská) část pánve 135.115 (60.8%). V pánvi moravsko-ostravské (na Moravě) příslušelo do Slezska 23.4% obyvatelů, na Moravu 40.8, do Haliče 26.6; ve fryštátské (karvínsko-slezské) části do Slezska 66.9%, do Haliče 21.7, do Moravy 6%. V celé pánvi ostravsko-karvinské bylo tedy r. 1900 haličských příslušníků 23.7%, slezských na 50%, moravských 20%. Poněvadž bylo r. 1910 v celém Slezsku 74.145 mimoslezských příslušníků dle úředního sčítání z cislajtanských zemí, ponejvíce z Haliče a takéž Moravy, a dále 11.669 příslušníků z cizích států (Německa a Ruska) (král. polského), tedy úhrnem na 76 tisíc, lze

řici, že při odpočítání Moravanů a Rusínů bylo na 50 tisíc Poláků mimoslezských na Těšínsku. Na Opavsku jest jen na 1374 Poláků. Na Těšínsku nemají tudíž domácí Poláci nadpoloviční většiny.

Polsko-haličtí přistěhovalci nehlásí se k Polákům. Spisovatel Jarosz praví že národně neuvědomělý chlop haličský po příchodu do Slezska neví, jaké jest národnosti a slezský lid polský rozhodně se ohražuje, jakoby byl polský, neboť říká: »My są Ślązocy« (Jarosz: »Śląsk« str. 165). Uvedu některé

křiklavosti ze sčítání lidu:

R. 1880 bylo v Albrechticích v okresu frýštátském, kdy tam ještě byla naše škola, 2907 Čechů, r. 1880—1029 Čechů a žádný Polák, pak přeměněna česká škola v polskou a při sčítání r. 1890 již tam nebyl žádný Čech, za to 1079 Poláků!

V Dětmarovicích napočteno bylo r. 1900 jen 343 Čechů, ale 2368 Poláků. Když však byli občané vyzváni, aby se vyslovili, jaké bohoslužby si přejí, ukázalo se, že tam žije p ř e s d v a t i s í c e Č e c h ů v e d l e s o t v a t ř í s e t P o l á k ů l Není proto divu, že při sčítání lidu r. 1910 vyšel skutečný stav na jevo, byť opozděně. — V Dětmarovicích byl do r. 1900 německo-český nápis na stanici železniční, pak německo-polský. Všude odstraňována takto čeština. Na poštovním razítku v Orlové jest nápis: Orlau-Orlowa (tvrdé polské l a dvojité w), ač správa obecná jest česká! Jest to ohlas němčení nědejší rakouské poštovní a železniční správy.

Jestliže v některých místech »přibyl« Čechů a »ubyl« Poláků, vyšel vlastně pravý stav na jevo teprve po 10 letech. To vzdálenější, nestranní Poláci, na příklad ve Varšavě a v Haliči, sami připouštějí a nelze mluvit o znásilnění Poláků. Uvedeme jiný doklad s »polskou« obcí v karvínské pánvi, Porembour, kde přibyl Čechů o více než 1583 procent a Poláků jen přes 7 procent. Jak to? Roku 1900 napočteno zde jen 67 Čechů, 1502 Poláků a 28 Němců; r. 1910 napočteno 1061 Čechů, 1615 Poláků a Němců 45. Rostoucím uvědoměním lidu našeho a nestranným sčítáním lidu zde vyšla pravda na jevo. Pravíme nestranným sčítáním, neboť sčítání lidu zde prováděl sám starosta obce — polský poslanec zemský Halfar!

Když v polské obci polský poslanec napočítal nás o 1000 více než před desíti lety, jest vysvětleno, proč tolik Čechů přibyl v Muglinově, Petřvaldě a Dětmarovicích. Výsledek sčítání lidu v Porembě jest nejlepší odpovědí na protestní

tábor« slezských Poláků v Orlové a jinde proti »českým násilnostem« při sčítání lidu na Těšínsku.

V Rychvaldě napočteno bylo 6121 obyvatelů: z nich 6065 rakouských státních příslušníků. Z těch bylo Čechů 2922, Poláků 2981, Němců 158, Rusíni 4. Tak vypadá sčítání lidu v obci ovládané radikálním polským obecním výborem, kde před desítky lety bylo napočteno 11 Čechů, ale v české škole bylo přes 600 dětí.

Dlužno výslovně zaznamenati, že v Rychvaldě byl sčítacím komisařem tamní polský starosta Janeczko.

Polák, fryštátský okresní hejtman Boborowski, jenž jistě by nenadržoval Čechům, pravil k Polákům o Češích, pokud tu a tam byli při sčítání lidu jako sčítací komisaři: »Komisarze czescy bezstronne spis prowadza.«

Zajímavé, že kde Češi nebyli sčítacími komisaři, sčítání pro Poláky obyčejně dopadlo špatně; buď tam byli Němci (úředníci) nebo polští neb němečtí učitelé nebo polští starostové obcí.

Poláci se připravovali na horší výsledek sčítání r. 1910 oproti roku 1900 (viz »Dziennik Kijowski č. 14. 1911), byli si vědomi, že karta se obrátí v neprospěch, jakmile poněkud jen pravdivější stav vyjde na jevo. Česká síla vyšla po letech opět na světlo jako v Rychvaldě.

Podobně lze i jinde vysvětliti si přírůstek náš bez znásilňování Poláků. Na doklad další uvádíme polské listy haličské. Tak vysvětluje Lvovské »Slovo polskie« ze dne 7. března r. 1911 ztráty polské v některých místech též na Moravě tím, že práce v dolech neb továrnách se zmenšila, takže Poláci šli jinam hledat práci. V Přívoze zase přibývalo Poláků, poněvadž do nových velkých koksáren nahrnuli se Poláci. Jeví se takto příliv a odliv, a pravděpodobně bude odliv polský ještě větší, jakmile na Těšínsku, v krajích polských povstanou nové velké podniky, doly, železnice, čímž vzroste německé nebezpečí přímo pro Halič, neboť již nyní usilují Němci opanovat Čechovice a Dědice, jež spojují polské obce Slezska s Haličí. Prusáci tlačili se již opravdu na Krakov. Ve vsi Czulówku, půltřetí míle od Krakova pruští kapitalisté začali vrtat, hledajíce kamenný uhlí. Mají Němci většinou na Krakovsku kutací právo ve svých rukách! Aby čelili Poláci tomuto nebezpečí, zemský výbor a zemská banka vykoupily nedávno toto ohrožené území uhelné z německých rukou.

Sociálně-demokratický poslanec Pospíšil z Těšínska odmítl r. 1911 ve vídeňském parlamentě polské výtky, jakoby Čechové byli znásilňovali polský lid při sčítání lidu.

Jest přirozeno, že mapy upravené na základě úředních výkazů z minulého století neodpovídají skutečnosti, zejména když autoři nebyli sami v jednotlivých obcích, kde žijí příslušníci tří, někdy i čtyř národností! Nejsou proto takové mapy pravým výrazem národnostních poměrů a nelze jich použít při nestranném posuzování těšínských poměrů.

Jak se odnárodňovalo od let 1880.

Proti českému lidu pracovala od let 1880 dvojnásobně vláda s prusáckou propagandou od let 1890 z Opavy, dále škola, koste., úřady a zvláště těšínská arciknížecí komora ve službách velmožného Gera, arciknížete Bedřicha Zvláště při sčítání lidu, při zřizování škol národních a v otázce jazykové rovnoprávnosti uplatnili jeho úředníci vliv a nátlak na český lid, jenž jim byl nepoddajný. Proto stejně jako hrabě Larisch povolával neuvědomělý lid polský z Haliče, jenž jim laciněji dřel. A nadřžovali raději Polákům až do našich dnů.

Zajímavým dokladem, jak odnárodňeny původně venkovské české obce na Těšínsku, jest **Karvína**.

Ještě na počátku let 1870 v obecních knihách byla čeština. Roku 1874 začíná též němčina. Obecní razítko do r. 1895 znělo (napřed česky): »O b c e představenstvo — Karwin — Gemeinde Vorstand.« (Po'sky sluje obec: gmina). — Dvojitého w užito po způsobu staročeském, jako český dějepisec Tomek psával se až do smrti Wácslaw Wladiwoj (zemřel r. 1905). Až do roku 1910 byla na radnici tabulka s českým nápisem: Obecní úřad obce Karvína.

Domácí lid mluvil »moravsky« a zpíval česky v kostele; ve škole zněla čeština. Němci chopili se práce, aby obec vyrvali Čechům. Napomáhalo Zeynkovo nařízení z r. 1873 o utrakvisaci škol. Sáhli na českou školu, kterou zřídil majitel dolů Jindřich hrabě Larisch, jenž podobně r. 1828 založil českou školu v Dětmarovicích a dle všeho i v Bohumíně. Tím dal i německý šlechtic na jevo, že domácí obyvatel'stvo potřebuje české školy. Až do roku 1876 vyučovalo se česky. Dle Zeynkových nařízení o utrakvisaci. Nový správce školy Vytřens zavedl polštinu do školy české a větší počet německých hodin, nový mladý kap'an Josef Paszek polštinu do kostela. Staříčský český farář Ondřej Haleš, frýdecký rodák, do smrti se modlil a kázal česky v kostele. Nástup-

cem jeho stal se polský kněz Jan Zmijka, jenž pokračoval v polonisaci za přispění učitele Kasperlika od r. 1878. Škola česká r. 1880 přeměněna v polsko-německou a na podzim r. 1902 již v německou! Nápis »Deutsche Schule« přišel nad někdejší český nápis školy a polský! Tot' nejvýmluvnější doklad, jak to chodilo na Těšínsku, když čeština vytlačována od Poláků a Němců.

V školní budově byl český nápis na desce kovové: »Čest a vděk panu hraběti Henryku Larissovi. Zdárné a ctnostlivé děti.« R. 1905 odstranili Němci tuto pamětní desku českou. Až teprve r. 1908 zřízena zde česká škola od Ústřední Matice školské. V kostele při první mši svaté nezněla již čeština, nýbrž polština od oltáře a s kůru. Český lid chodí proto raději až do Orlové, aby se česky pomodlil a zazpíval v kostele. R. 1908/9 bylo 65 žáků v české nové škole, r. 1913/14 již 328.

Karviná obec měla r. 1804 jen 630 obyvatele. V druhé polovici 19. století roste amerikánsky rozšířením závodů hraběte Larische a závodů těšínské komory, tato prodala později své doly Rakouské horní a hutní společnosti.

Karviná:	Čechů	Poláků	Němců
R. 1880	858	3370	551
R. 1890	394	6235	718
R. 1900	509	12 052	1113
R. 1910	860	13.546	1980

Poláci vykazují ohromný počet obyvatelstva, ale školství jejich jest tu německo-polské, obecní správa — německá. Kostel polský, jesuité napomáhají.

V českém museu v Orlové jest český »Kancionál«, z něhož se zpívalo v starém kostele v Karviné.

Na hraběcích dolech kamenouhelných bylo r. 1913 vytěženo na II milionů q uhlí a 2,418 000 q koksu, zaměstnáno bylo lidu na pět tisíc; na závodech Rak. horní a hutní společnosti těžba činila 9,389.000 q uhlí a 1,471.000 q koksu; zaměstnaných bylo přes půl čtvrtá tisíce.

Na české školy dávání učitelé a ředitelé-renegáti, neb učitelé neznající česky, aby je zničili. Tak byla česká škola

v Dombrové

od počátku 19. století do roku 1884, kdy přeměněna úskokem a násilím v polskou. Úřadům podána žádost s padělanými podpisy členů obecního výboru a zápisem obecního zastupitelstva, aby česká škola byla přeměněna v polskou. Úřady rakousko-

německé ovšem vyhověly Polákům. Marně Češi dovolávali se práva.

Nový učitel Kretschmann vyučoval česky do r. 1885, jak to dovedl jako odchovanec německo-polského ústavu učitelského. Není divu, že mu byla čeština trnem v oku a že záhy nasadil páky, aby ji odstranil. R. 1890 proměněna polská škola opět v českou. Tehdy bylo na »polské« škole devět polských dětí. Náboženství bylo v české řeči až do r. 1898. Kretschmann dal prostě českým dětem polské školní knihy a zakázal české. Rodičové čeští protestovali, ale teprve po pěti letech opět zavedena čeština na škole; až r. 1899 zřídil polské pobočky při německo-české škole, takže byla v Dombrové pověstná »polsko-německo-česká« škola. Zároveň vystavěn tam nový kostel a polský farář Lomosik vyučoval ve všech třídách nábožensky polsky! Farář nedovoľoval českým dětem užívat českých katechismů, takže Češi uchystali v prosinci r. 1904 stávkou českých dětí při náboženství, žádajíce, aby náboženství bylo pro české děti vyučováno česky! Zemská školní rada pak nařídila, aby učitel prozatímně vyučoval česky. Posléze 1. ledna 1905 tato škola z nařízení zemské školní rady byla rozdělena na školu českou a polsko-německou. Přišel však na českou školu renegát Waschitza (!), děti své má na německé škole, doma mluví německy a za války s farářem Chrobotem nemohl přijít na jméno Čechům, zvláště žalařovaným pro »velezradu«.

Při oslavě 40letého učitelování Poláka Kretschmanna (r. 1918) »Dziennik Cieszyński« velebil jeho zásluhy o popoľštění Doubravy (Dombrové) polskými školami, novým kostelem a obecní správou, kdy Kretschmann byl vlastně sám starostou.

Tehdy byla Doubrava konservativní vesničkou chudou: »posiadała za ledwie dwuklasową szkołę czeską...« Ano, tak to bylo i jinde. Polský příval haličsko-polský zastřel prvotní český ráz obce i škol. Doubrava stala se r. 1908 městysem. Čechové vybudovali si tam Národní dům r. 1903, ale koncesi pro polský odpor Kretschmanův nemohli dostat, až po rekursu u samého ministerstva r. 1905. Tak se ničily české školy i jinde v zájmu konečného poněmčení.

Při sbírkách na stavbu kostela a milodary v Dombrové kolovaly české oběžníky a při slavnosti kladení základního kamene r. 1895 zpívány ještě české písně. Kostelní okna mají české nápisy až na dvě s německým nápisem od barona z Mattincloitu a jedno od Poláka. I bývalý starosta Josef Šveda věnoval okno s českým nápisem. Čeští zástupci byli ujištěni gen. vikářem

Hudrem ve Fryštátě, že pobožnosti budou v kostele české a když se toho ujistění drželi Čechové po vystavění kostela r. 1898, přišli z Karviné najatí cizí přistěhovačci haličsko-polští, zpítí kořalkou a zpívali polsky, aby zamezili český český zpěv. Administrátor Skulina obořil se na domácí lid česky zpívající a Poláci ještě udali čtyři domorodce pro rušení náboženství! A naši byli odsouzeni k 2—4dennímu vězení, ač nabízeli svědky důkaz, že Poláci křičeli a jim vyhrožovali. Marně se také dovolávali gen. vikáře. Ten prostě popřel daný slib. Tak se agitaci Kretschmannově podařilo popoľštit i kostel.

Ještě roku 1897 znělo poštovní razítko: »Doubrava-Doubrau«. Otisk ze dne 19. října 1897 má redakce »Obrany Slezské« v Orlové. Při volbách Poláci r. 1901 v letáku nemluví o polské řeči, nýbrž o »śląskiem języku« a volali: »ratujcie cześć własną i śląską!« (zachraňte čest vlastní i slezskou!).

Učitel Kasperlik rovněž odnárodnil českou obec v Komorní Lhotce, kde stejně jako v okolí udržely se zbytky českobratrské, kteří připojeni byli k luteránskému sboru v této obci, aby je popoľštil. Záleželo Polákům zbavit se jich jako Čechů kacírů. Nezbyvalo vyznavačům »víry Beránkovy« než tajně se scházet.

Pomocí evangelicko-augsburských sborů v Orlové, Bludovicích a Komorní Lhotce byli popoľšteni. Pro Čechy augsburského vyznání zřízen sbor na Frýdecku na Starých Hamrech, jediný na Těšínsku. Jouce zbavení opory ve své české evangelické církvi podlehly české obce, tak Dolní Bludovice, Třanovice, Hradiště, Těrličko a jiné. Podobně počínali si katoličtí kněží, tak podlehla česká obec úsilí faráře Orla v Hnojníku v letech 1880, stejně obec Petrovice. Staré Město u Frýštátu, Karviná, Albrechtice. Padly tamní české školy a bohoslužby.

Jsou ještě pamětníci dob, kdy

v Německé Lutyni

zněla (do 1880) moravština (čeština) v kostele, škole a obecní správě, působil tam nadučitel Šedý, otec nynějšího nadučitele v blízkých Dětmovicích. Jak mocné bylo české uvědomění v Německé Lutyni v minulých dobách, stejně jako v sousední Polské Lutyni, Skřečoni a Dětmovicích, nejlíp vysvitá z odporu, který klad'o domácí obyvatelstvo zavedení poľštiny do škol v letech 1850, takže r. 1854 posléze k návrhu c. k. okresního soudu v Bohumíně zemská vláda v Opavě 5. října

r. 1858 novým výnosem ustanovila, že mají ve školách v Dětmarovicích, Německé a Polské Lutyni a Skřechoni zůstat školní učebnice v moravské řeči!

Výnos zní:

Z. 11.463.

Von der k. k. schles. Landesregierung!

Auf Grund der von dem k. k. Bezirksamte gemeinschaftlich mit der Freistädter Schuldistriktaufsicht gepflogenen Erhebungen, ferner unter Rückblick auf den h. ä. Erlass vom 14. April 1854, Z. 721 und in Einvernehmen mit dem hochwürdigsten fb. Generalvikariate findet sich die k. k. schles. Landesregierung veranlasst zu bestimmen, dass von nun an in den Schule zu Dittmansdorf, Deutschleuten, Polnischleuten, Skrzeczon statt der polnischen die mährische Sprache als Muttersprache sowohl bei dem Unterrichte in der Religion, aber auch in den anderen Lehrgegenständen angewendet solle, weshalb in diesen Schulen die mährischen Schulbücher beizuhalten sind.

Troppau, am 5. Oktober 1858.

Nr. 4670/D

Weidlich, m. p.

Wovon die Gemeindevorstände von Deutschleuten, Polnischleuten und Dittmansdorf mit Bezug auf ihr Gesuch de pres. 17. März d. J. verständiget werden.

K. k. Bezirksamt Oderberg, am 20. Oktober 1858.

Koliczko, m. p.

V letech osmdesátých za starosty Mžika úřadovalo se ještě česky, obecní pečet zněla: Německá Lutín. Domáci lid mluvil a zpíval »moravsky«, četl české knížky a kalendáře a měl české kancionály. Jedno stavení má ještě nápis: »S boží pomocí vystavěl toto stavení Josef Babiš. Pochválen buď Ježíš Kristus. L. P. 1867.« — Odnárodňovat lid začal farář Pavelka z nařízení fryštátského děkana Plasoně, což si lid nedal líbit, zvláště ženské se vzbouřily, když oblíbený kaplan byl přeložen. Posléze vojsko zakročilo, nastalo zatýkání a mnozí, zvláště starci žalářování... Úřady a německé závody stály proti Čechům, vidouce v neuvědomělých Polácích snadnější přechod k poněmčení obcí a kraje.

Česká škola v Německé Lutyni popoštěna a r. 1910 přešlo z polské školy na 200 žáků do německé, takže musily býti zřízeny tři paralelky na německé škole. — Na hřbitově nápisy připomínají moravskou minulost, též na starých staveních v

»Zbytkách«. Nejeden obec a škola polská také v území mimo-českém přecházela do německých rukou, tak r. 1912 obce polské v Děhylově, v Horním Žukově a Lipníku u Bílska.

R. 1897 byly misie v Německé Lutyni. Kázal z Krakova člen polského řádu Z mrtvýchvstanců. Hřměl lidu do duše, ale posluchači byli pořád chladni. Marne zapřisahal posluchače, že Těšínsko musí být polské. Kazatel se divil, až kostelník mu vysvětlil věc, že lid mluví jinak než on káže, že má zcela jiná slova; tak cesta místo polského droga, krchov místo polského omentarz, takže kazateli nerozuměli! Poľský kněz si povzdychl: »To vy tu mluvíte po moravsku!« — Měl pravdu!

Podobně na české faře v Šenově a v Heřmanicích se němčilo, na poslední faře kněz Weissmann r. 1914 vystavoval německy výkazy z matriky pro školy. Šenovský farář Čechům vydával rovněž úmrtní listy v německé řeči.

Bezruč píše o hřbitově v Dolních Bludovicích, kde býval česko-bratrský sbor a kde odnárodňovala katolická a evangelická fara vedle německé měšťanky, kterou založil tamní velkostatkář Rohrmann.

Blendovským hřbitovem jednou jsem šel,
polské jsem počítal křížel
Nech moravský lide!
Kněz polský tak chtěl;
bude tak do nebe blíže.

Němci a německé závody krajně se stavěli s úřady proti zřizování českých škól, ani Maticní nechtěli strpět, na příklad také zřízení dívčího českého ústavu-lycea v Polské Ostravě nákladem obce, až správní soudní dvůr zamítl stížnost hraběte Wlčka r. 1910 a český ústav zkvétá.

Když již zřizují Němci českou školu obecnou, uchystají špatné místnosti, dají na ni za učitele »deutschfreundlichy«, kteří neočí česky, a působí proti Čechům a posílají děti do německých škól jako v Záblatí a jinde. Řídící učitel v Záblatí na české škole posílal své děti do německé školy v Bohumíně (1913) a stejně radil Čechům. Tím podrýval češtví v obci, jež padla do rukou polsko-renegátských (kolem 1910).

Velké boje vzplanuly od let 1910, o školy česko-polské. Češi prohlásili na schůzích a na poradách českopolských za účasti poslanců českých, že jsou české obce ochotny převzítí polské soukromé školy, učiní-li stejně s českými školami obce s polskou obecní správou, tak v Rychvaldě, Šumbarku, Německé Lutyni, Dombrově atd. Naše Poľská Ostrava projevila okamži-

tou ochotu převzítí polské školy, učiní-li stejně Poláci v Rychvaldě, ale tamní Poláci ani neodpověděli, nýbrž obrátili se k německým úřadům státním.

V novinách hlásali, že by Češi s českými školami popoľštili obce, poněvadž kulturně a hospodářsky stojí výše než Poláci!

Starousedlý lid v Rychvaldě, sedláci a chalupníci říkali si »Moravci«. Od r. 1855 zaváděl tu nový polský farář Grochol polštinu do kostela a české školy. Lid, zvláště ženy se tomu vzpíraly. A tak zmocnili se Poláci za přílivu svých lidí obce. Ale český živel přece se udržel a nedal si vyrvat českou školu za války.

Jakmile Matiční školy české v Rychvaldě zveřejněny, Janeczko s přáteli pracoval o zničení českého školství, správcem stal se odrodilec z Dětmarovic, jenž s rodinou přihlásil se r. 1910 za Němce. Ještě r. 1901 byl v Rychvaldě český nápis »Obecní úřad,« ale za Janeczka odstraněn. Podobně byly tam ještě r. 1876 pracovní knížky české.

Ještě r. 1914 německý zemský slezský výbor jmenoval pro českou školu v Rychvaldě »deutschfreundliche« učitele Haroka, jenž necítí česky a doma mluví německy. Má českou školu ubíjí v Rychvaldě, v níž vládnou Poláci, napočteno celkem 6065 obyvatel. Z toho Čechů 2922, Poláků 2981, Němců 158. Před 10 roky v Rychvaldě bylo napočteno 11 Čechů. Tak dopadlo sčítání lidu v obci, kde sčítání prováděli Poláci sami. A školních dětí bylo tam přes 600!

Z let 1880—1890 jsou na hřbitově ještě české nápisy. Místní farář Niemetz — český renegát — proslul svou záští proti domácím Čechům. Nadržoval Polákům. Čechům usilujícím o zveřejnění školy Matiční nechtěl uchystat výťah dětí z matriky, ale jsa donucen, psal jména s polským (!) pravopisem, aby se zdálo, že jsou to Poláci! Lid starousedlý nazývá svou řeč dosud moravskou (českou)! — Polský farář Skuřina v české obci Dětmarovicích vyvolal stávkou českých dětí pro náboženství, chtěje popoľšťovat!

Také českou školu v Dětmarovicích z r. 1828 chtěli Poláci roku 1850 odnárodniti, ale škola, kostel a obec se nám sluze přece udržely a tvoří nejsevernější stráž naši na trati Bohumín—Krákov. Nápis železniční stanice však zní: Ditmansdorf-Dziechmorowice. Obec byla by podlehla. Patřila k faře v Německé Lutyni, kde Poláci se zmocnili kostela. Ale Dětmarovští zřídili si svůj kostel a odtrhli se od lutyňské fary. Domácí lid z Něm. a Polské Lutyně i Dětmarovic poslal r. 1861 přímo říšské radě žádost, aby ve školách a kostele byla čeština!

Polské kněžstvo a učitelé z Haliče pracovali všude na odnárodnění česko-slezského lidu.

V Albrechticích bylo r. 1880 — 1029 Moravců, 33 Němců a žádný Polák, r. 1890 již tam nebylo Moravců, nýbrž samí Poláci! Tak popoštěny české obce: Petrovice, Karviná, Horní Suchá, Albrechtice, Šumbark, Dolní Datyně a Dolní Bludovice. V Záblatí kleslo procento Čechů z 92.1% (r. 1880) na 35.5% (r. 1910) ohlas utrakvistické školy českoněmecké. V Šumbarku bylo ještě r. 1880 napočítáno 697 Čechů, r. 1890 již jen tři!

Čeští oblíbení kněži odstraňováni všelijak. Když to nešlo po dobrém, i násilně, tak musil tajně kaplan Josef Janča opustit Morávku a poslán do německé obce.

V obcích za agitace polské inteligence odstraňovány české nápisy. V Bocoňovicích byla ještě r. 1908 česká obecní pečeť »Dědina B,« ale Poláci dali nápis »Gmina B.« V této době dlel v tamní krajině hudební skladatel A. Piskáček a sebral B o c e ň o v s k é p í s n ě, jež jsou nejvýmluvnějším dokladem o nepolském rázu, za to o našem. Z 50 písní sotva 3 polské. Podobně jest v Mikolášových »Slezských písničkách«. V J i s t e b n ě byl do nedávna v kostele český nápis: »Milodary pro chuděl« Stejně byly na hřbitově české nápisy a na Visle udržely se staré české kancionály.

Češi v obcích s českou obecní správou v zájmu shody vyhovovali Polákům a tak jsou polské školy v Polské Ostravě, Muglinově, M. Kunčicích, Radvanicích, Orlové atd. Polští socialisté spojují se s každým proti Čechům, i proti českým socialistům. Tak v Německé Lutyni spojili se polští sociální demokraté s křesťanskými sociály, aby prý uhájili po'ský ráz obce. »Schulverein« tam založil německou školu, která má žáky h'avně polské. Němci podporovali Poláky proti Čechům při obecních vobách, neboť vědí dobře, že polskou obec snáze poněmčí nežli českou! Do roku 1910 věnoval »Schulverein« a »Nordmarka« 1,300.000 korun na odnárodnění Slezska! Od toho roku se dary stupňovaly.

Poláci vydávají S t ř e d n í a D o l n í S u c h o u za čistě polskou obec. Ale do české tamní školy chodilo r. 1914 494 dítek. do polské 564. Ze střední Suché bylo 324 českých dětí, z Dolní Suché 170.

V Šibici u Těšína byla v září 1912 vsvěčena šulferainská škola, o kterou má velkou zásluhu polský obecní výbor. Při slavnosti řečníci mluvili více po'sky než německy. Schulverein nabídl po'skému obecnímu výboru nezúročitelnou půjčku 20 tisíc korun. Toť první krok k poněmčení polské školy a posléze obce. K Čechům nejevili Poláci sebe menší ochoty.

Generální vikář Findinský ve Frýdku z vděčnosti za své povýšení r. 1884 umožnil vítězství německé při obecních volbách. Tamní lid český říkal: »My nésme sú ani Češi ani Němci, my sme sú Frýdečani ...« Až za československé republiky Frýdek mající vlastní statut jako Bílsko a Opava nabyl opět české obecní správy 6. ledna 1919.

V Dolní Javoři u Bílska až do let 1870 »moravsky« mluvil kněz k lidu v kostele.

V Čechovicích na Bílsku zněla v kostele a ve škole ještě před 35 lety čeština. Obec popолstěna a za vzmahajícího průmyslu povstala tam šulfrajnská škola r. 1911; při slavnosti přitomen vesnický lid v krojích. Jméno obce svědčí o českém původu!

Polský spisovatel Jan Bystron pocházející z D a t y n ě D o l n í v studii své z r. 1884 v »Slovanském Sborníku« pražském praví, že byla tam jen evangelická škola. Evangelíci posílali své děti do polské evangelické školy v Bludovicích, katolíci do české školy evangelické v Šenově; do kostela chodili zase evangelíci do Bludovic, kde bohoslužba i kázání bylo polské, a katolíci rovněž do Bludovic, kde rovněž kázání polským jazykem se konala, ale též do Šenova, kde kázáno po česku. Pisatel uvádí, že v mládí jeho užívalo se ještě všeobecně zpěvníku Třanovského v evangelických kostelích a děti čerpaly prvopočátky vědění z českých knížek na Těšínsku švabachem tištěných, tak »O Hanšpiglu«, takže »dnes ještě starší pokolení rozumí českým knížkám jako polským, mladší, vychované v školách polských nevládnou již touto znalostí českého jazyka«. Písničky světské české prodávali písničkáři na trhu v Těšíně, předzpěvujíce je. Tamtéž měli české písně svaté.

Za »polskou« obec označuje se Těrlicko u Těšína. Z obce té pochází bývalý katolický farář v nedařké české Skalici Josef O n d e r k a, tvůrce oblíbeného »Kancionálu Onderkova«. Otec jeho, chalupník, byl přes 30 let starostou v Těrlicku! Josef Onderka, syn, byl též kaplanem v Karviné. Bratr jeho, řezník, uvědomělý Čech, v Těšíně roku 1916 rozepsal se o tom Jaroslavu L. Mikoláši (»Těšínsko historické a jazykové«, Raškovice r. 1917). Škola a kostel v Těrlicku popолstěny. Lid v š a k m l u v í d o s u d »m o r a v s k y«.

Dosud staří lidé mají staré české kancionály a rádi jich užívají, tak na Visle i na Karvinsku a říkají staří evangelíci, že v československé republice opět oživnou a »po našem« se bude dále mluvit a zpívat.

Národnostní stav.

Těšínsko představovalo v druhé polovici 19. století Rakousko v malém, se všemi špatnostmi, hlavně s umělou nadvládou nad slovanskou většinou. Zvrácen stoletý přirozený vývoj na podkladě české kultury, české školy, což nezůstalo bez vlivu na domácí lid, jenž mluvil »po našem« a zpíval z českých kancionálů. Příliv po.sko-haličských dělníků, německé agitace podporované německými velkoprůmyslníky a velkošatkáři, státní správa a kde kdo stál proti nám, takže ohrožena byla česká větev na Těšínsku se všech stran. A přec čelila této mocné vlně a neutonula, byť posléze bojovat musila na dvou frontách.

Bývalý poslanec V. Hrubý, slezský pracovník správně vystihl, proč vláda rdousila Čechy. Pravil r. 1901 v Praze ve své přednášce v »Moravsko-slezské Besedě«: »Aby se odstranila trojjazyčnost v okresích fryštátském, bohumínském a těšínském, stalo se vládním principem, aby se tamní obce staly polskými.

Rozdělen bohumínský okres r. 1898 a zřízen okresní soud na Polské Ostravě, jenž spojen s frýdeckým okresním hejtmánstvím. České zbylé obce v hořejších třech okresích mají býti odnárodněny, a tím učiněno zadost dlouholetým agitacím jistých polských kruhů. Aby se v obci zřídila německo-odrodilecká většina, rozdělí se české obyvatelstvo, pokud to jde, na polské a české, tím se zároveň znesváří oba slovanské kmeny a zeslabí obrana proti germanisaci.«

Pro posouzení národnostních poměrů v minulosti na Těšínsku máme zprávu o visitaci kostelů z r. 1688, kterou vykonal opolský archidiákon Martin Theofil Stephetius. Dle něho kázalo se moravsky mezi středním tokem Olzy a horním tokem Stonavky. Uvedeny jsou tyto obce: Koňská, Ropice, Nebory, Oldřichovice, Tyra, Guty, Smilovice, Řeka, Třítež, Dolní a Horní Žukov, Velepolí, Třanovice, Horní Tošonovice, Hnojník a Komorní Lhotka. Visitátor nezmiňuje se o některých jiných místech, tak o Těšíně samém, kde podobně se kázalo česky (moravsky), stejně na pomezí k Slovákům. Jakmile obce ztratily své kněze a své školy, svou posilu, opanovala polština. Londzi-novi jest ovšem hádankou, jak se tam mohlo moravsky (česky) kázat, ale věc jest tak jasná, jako poměry v sousedních obcích před dvěma třemi desetiletími, kdy z dědiny vytačena moravština a povstala nemoravská obec, ať polská nebo pak německá. Nesmíme také zapomenout, že se nový kněz neb učitel přibývší odjinud nechtěl učit moravsky k vůli lidu domácímu a raději

úředně vydával lid za nemoravský (nečeský), za polský nebo německý, jak chtěly úřady rakouské!

Mašinowski v díle svém z r. 1877 označil za hranici mezi nářečím polským a českomoravským: »Od hranic pruskoslezských kolem Moravské Ostravy, Šenova, Venclovic, Špluchova, Brusovic, Kocurovic, Vojkovic, Dobratic, Lhoty a Morávky. Vsi tyto stanovi pohraničné osady moravské.«

Czörnig stanovi hranici trochu dále na východ: vsi Pudlov, Rychvald, Petřvald, Šumbark, Bludovice, Bukovec a Řeku.

Kanovník katolický profesor gymnasia brněnského Matěj Procházka v díle »Život bl. Jana Sarkandra mučeníka« (Brno 1861, Dědictví sv. Cyrilla a Methodia) píše o Skočově, rodišti Sarkandrově v letech 1860, že tam a okolo Skočova zhusta ještě zaznívá vedle polštiny též moravština: »i moravská čili českoslovanská řeč tu zhusta zaznívá a o několika slavnostech v roce zpěv moravský podle kancionálu Fryčajova ve farním chrámu se rozléhá.« Jinak byla tam již polština a před válkou německá obecní správa. Na Skočovsku dodnes lid chodí na »hejtmanstvo« (česky), ne polsky na »starostwo« (starosta polsky znamená okresní hejtman).

V letech 1870—80 zpolštěny Hnojník, Rychvald, Německá Lutyně faráři katolickými; Horní Suchá, Šumbark, Bludovice evangelickými.

Dr. Sláma v díle »Vlastenecké putování po Slezsku« doporučoval slovanskou svornost, aby na území jazyka polského byl Čech vůči Neslovanu Polákem, Polák na území českém Čechem. Ale to se při postupu polském na české území nedalo uskutečnit. Starousedlí nanejvýš říkali, že jsou Moravci nebo Slezáci a že mluví »po našemu«. Za vyvinutého školství a propagandy také z kostela nastalo třídění a národnostní oddělování, zejména když polština prokrestila si cestu vítězně ve školách, jak uvádí dr. Sláma, od Olzy až za řeku Stonavku a zavedena v 1880 letech za desetiletí do škol v Řece, Třitěži, Horní Suché, Stonavě, Dolních Bludovicích, Šumbarku, Hnojníku atd. Přílivem polských robotníků z Haliče šířily se polské školy v celé párví karvínsko-ostravské.

Záplavou haličko-polskou změnila se tvářnost někdejších vesniček s domorodým, venkovským obyvatelstvem. Nastal nový život při dělnickém hnutí za zlepšení hmotného postavení a při agitaci polsko-haličského učitele za polská práva politická a národní, za školu a kostel, aby Polák neposílal děti do cizí školy.

Byla a jest to těžká práce s analfabety polsko-haličskými. Ale jakmile se někteří probudili, stáli v prvních řadách polské věci na Těšínsku. Venkovský starousedlý lid jest svou povahou setrvačný živel, který nedůvěřivě dívá se na všeiké novoty a sliby. Ví dobře, kdo se k němu choval přátelsky. Jarosz rozpoznal dobře duši domácího člověka na Těšínsku a tak napsal: »Ludność wiejska na Śląsku cieszyńskim nie czuje się polską.« Necítí venkov na těšínský polsky! Jest význačno, praví dále, že ve východní části Těšínska, v bílském hejtmanství, výlučně rolnickém a polském (až na několik obcí německých) jest nejvíce utrakvistických škol (německo-polských) a dle Jarosze lid tak máo národně uvědomělý, že by zutraktivování ostatních škol a zavedení německé řeči jako úřední v obecní správě nek'adl odporu, spíše by si je přál.

Československý živel od Bezkyd a Frýdku na Těšín, stejně na Karvínsku (Dětmarovice-Orlová) k Olze stojí pevně. Sousední polské území promíšeno jest k Haliči »dajćfrajndlichy« a Němci.

Pomezí těšínsko-slovenské přes Jablunkov.

Jest přirozeno, že čeština jako ohlas živého slova v denní rozmluvě, v kostele, škole, v knize, písničkách, novinách působila na nářečí domácí, i na Poláky přicházející přímo z Haliče, takže se přizpůsobují. Mění se často dle vesnic, jež různí se často i se zálibou pro svůj kroj a zpěv a obyčeje. Ale jest velký rozdíl při nových slovech třeba přizpůsobených polské fonetice, jde-li o Poláky, přibývší z Haliče do místa českého, kde v okolí není Poláků domácích (těšínských), a tam, kde žijí Poláci domácí. Užívají-li tito domácí zvyků, obyčejů, písní světských a církevních — českých, nemajíce jiných nebo takových jako v Haliči Poláci, a mluví-li nářečím, jež jest příbuzné s domácím moravsko-slováckým, v němž jsou výrazy úplně cizí od polštiny a slova jiného významu než v polštině, jest to doklad o československé kultuře prvotní. Jan Bystroň píše v »Slovanském Sborníku« 1884 (»K jazykové a národnostní otázce ve Slezsku«) jako rodák těšínský o čechismu v polsko-slezském nářečí na Těšínsku: Čechismem jest celá věta: »Pochválen buď Ježíš Kristus,« kterouž možno slyšet v celém Těšínsku, vedle rovněž užívaného »Pochválen Jezus Krystus«. Toť důkaz pro užívání češtiny na celém Těšínsku!

Typ goraľů obývajících kraje jihovýchodní na Těšínsku různí se výrazně od obyvatele rovin. Obyvatelé městečka Ja-

Jablunkova dle podání místního, zaznamenává Malinowski, jsou potomkové plemene uherského Jacygův, jichž část přišla sem ze sousedních Uher. Odtud název »Jackové«, kterým je okolní horaé titulují. Měšťané jablunkovští v slavnostní dny nosí uherský kroj podobný husarskému s vyšíváním. Malinowski sice praví, že mluví po.sky, ale že umějí mluvit s každým ať jest to Cech, Polák, Slovák nebo Němec. Nepotřebují tlumočnick, řkouce, že jsou w okoličnem zgromaždzeniu prawi Sławianie. Podobně soudí dr. Sláma.

Lid na Jablunkovsku odlišuje se svým nářečím, svými zvyky od Poláků a kulturně spadá do okruží česko-moravsko-slovenského. Až do nedávna hlaholila čeština ještě v kostelech při kázání a v písni, stejně jako dříve ve školách, dokud sem nepřišel polský kněz a učitel-varhaník, tak v Jablunkově lid zpíval ještě v letech 1890 česky, kdy tam byl varhaníkem Čech Bartoníček, český hudební skladatel. Ale později přišel polský učitel a vnutil s knězem polské písně lidu. Důkazem pro toto tvrzení jest sám polský etnograf, profesor Lucyjan Malinowski v studii »Zarysy życia ludowego na Szląsku,« Varšava 1877, otisk z »Atenea« polského. Dává tu pravdě průchod o vlivu českém z Moravy na Slezsko na Poláky ještě v letech 1860 a píše, jak zaveden polský kancionál Heczkův. Některé horské farnosti evangeíické, tak ve vsi Visle udržely si české kancionály nejméně prý do r. 1869. Ale v katolických kostelích většinou, zvláště na západě zůstala kázání a výklady ve školách české.

Jeden měšťanín vykládal Malinowskému: W Jablonkowie przydzie tam Tiech (Čech), taki ho strejcem przywitaji, przydzie Polak, zowióm go panem; przydzie ale Slowak, showaraju sa s nim po susecku, przydzie tam Niemiec, tak go tam przywitajom wilkomen; poradzom se Jablonkowianie z rozmaitemi narodami, nie potrzebujou nigdzie po tłumacza posy'ač. A przez to się oświadczajom, że sóm w okoličnem zgromaždzeniu prawi sławianie.«

Malinowski uvádí různé zvyky, písně, tance atd. Při porovnání viděti, že jsou příbuzné, ba téměř totožné s moravsko-slovenskýmil Užívají i slov česko-slovenských, odchylných od polštiny. Na příka'd ze vsi Suché u Těšína píseň o májích, s přízvukem na první slabice. Zní konec: Ej ten wasz pacholek na wysokich botach, Ej chodzi on chodzi w nocy po záletach. Májiczku zielony, pieknie' ustrojony, gdo cie tak ustrojil?... Jak vidět, jest to pěkná čistá čeština. Malinowski různá slova slezskopolská,

vzatá z československé řeči, musil proto v závorkách doplňovat po.skými, aby Poláci mimoslezští rozuměli textu.

Jinde praví Mainowski: »W Istebnej, w Gródku, w Nawsiu, w Milikowie chodzą z marzanką, przyczem śpięwają pieśń morawską, zaczynająca się od słów: »Podjękujme Kryste Panu.« Dále zaznamenává slavnost dle Kuldy obvyklou na sousední Moravě při vynášení bohyně smrti ‚Morany‘. Kulturně splývají takto i horalé s Moravan y-Slováky. Neschází také vypravování o pohraničních zbojnicích, zvláště o Janošíkovi ze Slovenska vedle domácího Ondráše a o lidovém podání, že z bratrské studnice těšínské pili tři bratří: Čech, Lech a Ruch, načez se rozešli.

Přihlížíme-li k různým svérázným příznakům, jimiž se liší národ — lid od jiného, dužno vedle písně, jež jest rázu moravsko-slovenského na Těšínsku, jako ohlas české kultury jak v kostele tak v ostatním životě, poukázat také na tanec, jenž poukazuje rovněž na sklon český. Jest to zejména tanec dvoják—troják na Těšínsku, který netancoval a netancuje se u Poláků haličských a jiné, nýbrž i na některých místech v Čechách, tak na př. na Domažlicku.

České listiny z kraje horalů, československá jména místopisná a obyvatelů, tamní zvyky a obyčeje svědčí nejšp o rázu a příslušnosti lidu toho, byť dnes polští kněži a učitelé tam působili, a stopy československé kultury hleděli zatlačit. Až do let 1870 tištěny byly české lidové spisy švabachem pro Slezsko na Moravě (v Olomouci, Brně) a také u Slováků v tiskárně Škarnicla v Uherské Skalici.

V Riegrově Naučném Slovníku (díl 8. v Praze roku 1870) stojí psáno: »Goralé karpatsští podobají se velice moravským Valachům.« Jest to úsudek tím význačnější, poněvadž tehdy nebylo sporu o horaly jako nyní.

Evang. farář na Návsi, Winkler, zaznamenal r. 1852 některé zvláštnosti nářeční z kraje jazykově tak pestrého; na přík'ad uvádí rozličnost významu téhož slova tamního a polského v Haliči. »Měj se na pozor!« dí Těšíňan s Lachem, táhnoucím se až na pruské Slezsko, Frýdčanem a Moravanem. Ale Poák haličský praví: »Miej się na baćności.« Nosovky e, a značí a určitěji h'ásají teprve od čáry tažené z Fryštátu přes Těšín údolím Olzy k Polsku. Tu již i místo h panuje g.

Ve Slezsku v letech 1840 rozšířen byl brněnský Moravskoslezský časopis pro lid o polním, lesním a domácím hospodářství neb kniha ke čtení pro venkovský lid. Píše o tom v pražských Tylových »Květech« r. 1843 evangelický farář Jan

Winkler z Návsi: »Čtenáři Květů doufám i to návěští ze Slezska s potěšením přijmou, že v okrese Jablunkovském, k němuž 28 osad náleží, rovný počet p. Dieblova Moravsko-slezského časopisu pro lid uveden a přijat býti má, aby vesničané čtením jeho ve školách a u fojtů v neděli po poledni k rozumnějšímu a pilnějšímu hospodaření a k lepší úpravě rojí, luk a zahrad a k zdárnějšímu chování dobytka navedeni byli. Přejeme šťastného dojití cíle, k němuž správce politický téhož okresu zavedením tímto směřuje.«

Tehdy jednalo se o to, aby Časopis ten byl v polském překladě vydáván pro polské obce arciknížete Karla, tehdejší vrchnosti na Těšínsku.

Ještě jiný zajímavý doklad z venkova východotěšínského. Krakovská »Reforma« přinesla 17. února 1912 dopis z Visly o tamním plesu. Líčí kroje a tance a uvádí, že nejpěknější jsou lidové tance: »zahradník« nebo »troják«, »šotiška«, »třasák«, »žebrák« a jiné. A praví: »Mazura, oberka itp. naszym ludowym tańców nie znają.« Jinak se připomíná, že přímo dětinná, prostá byla zábava na »bálu« Slezáků. Polských lidových tanců neznají.

Malinowski právem praví, že na Těšínsku stýkají se tři nářečí: polské, slovenské a moravské (w Cieczyńskiem, gdzie aż trzy narzecza: polskie, słowackie i morawskie sie stykają.« Poněvadž o slovenštině nikde ve Slezsku (na Těšínsku) nemožno mluvit, leč na Jablunkovsku, jest zřejmo, že žije tam lid nejbližší Slovákům jako most mezi Poláky a Čechy-Moravany. Malinowski uvádí též, že v Jablunkově a katolické vsi Jistebné zvuk l zní jako české l. Také Věnceslav Hrubý mluví o slováckém rázu kraje hora'sko-jablunkovského.

Horale se svými vojvody měli svá práva a byli jaksi pohraniční stráží jako domažličtí Chodové. Na listině z roku 1626 jsou jména horalů z horských obcí pohraničních, tak z Gut, O'dřichovic, Bystřice, Milikova, Návsi, Mostu, Písku, Bukovce a Javořinky, kteří mají česká jména (Adam malého Janka, Martin Michálek, Karkoška, Jurek Vojvodík, Michna Zajíc, Bartek Němec, B'ážek Samec, Václav starého vojvody, Sedlák, Motyka atd., o nichž zjistil dr. Sláma, že všechna ta jména se až dodnes tam zachovala. Také listiny vojvodů těch se zachovaly české.

Také dřevěné kostelíky na Těšínsku poukazují na stejný původ moravsko(valašsko)-slovenský na příklad kostelík na hoře Prašivé a v Třanovicích, v Sedlišťích u Frýdku a jinde. Pokud jde o kroj u Morávky, shoduje se, jak Vyhliďal 1895 ve Věstníku Matice Opavské vylíčil, v názvosloví i střihu s krojem Va'achů moravských. A prof. Loriš zjistil, že český kmen v počtí Ostravice,

ježž Bartoš čítá k Lachům, patří národopisně a z velké části též jazykově k moravským Valachům. Sám lid v horní Ostravici nazývá svůj kroj va.ášským. Laši táhnoucí se od Frenštátu k Mor. Ostravě, Opavě a k sousedním Čechům, v pruském Slezsku k »Moravcům«, říkají si Moravci a řeč svou »moravskou«. Jest jich na 300.000.

Hora.é žijí na horách, při úpatí Va'laši, v nížinách Laši.

Gymnasijní ředitel, spisovatel Roman Zawiliński v Krakově přednášel v březnu 1913 »o polském obyvatelstvu zatatranském« — v stolici trenčanské, oravské a spišské — uváděje, že lid zachoval si typ podhalanský, případně hora'ský při druhé straně tatranské v Haliči, ač má dosti slovenských přívlasků v jazyku a obyčejích. Jedině východní obce přibližují se více pieniňskému lidu a mají již více ráz společný se živlem rusínským (maloruským). Počet obyvatelstva činí na $\frac{1}{4}$ milionu duší v obcích počtem přes sto a obývaných Slováky a Rusíny. V tom jest přes 30 větších obcí čistě polských. Národního uvědomění polského gorale počtem 25 tisíc nemají. Tak polský znatel. — Třeba zaznamenat, že v obcích v trenčanské stolici jsou drotari, o nichž přece nelze tvrdit, že by mluvili polsky nebo nářečím polským. Jak je zabrat pro Polsko a odtrhnout od Slováků?

Spor o domnělé polské obyvatelstvo v horních Uhrách není rozřešen. Předčasně zemřelý polský mladý badatel E. Kolodziejczyk (»Ludność polska na górnych Węgrzech« v krakovském »Światu słowiańskim« míní — stejně jako Czambel — že jest to domácí, autochtoní živel, kdežto český učenec, univ. prof. Polívka dovozuje v »Národopisném Věstníku Českoslovanském« VI. 1, roku 1911): »Ovšem máme příliš málo materiálu než abychom zajímavou tuto etnologickou otázku mohli definitivně řešiti, ale to málo, co známe z místní nomenklatury, nenasmědčuje právě hypotesi Czambelově, ani domněnce Kolodziejczykově.« Zároveň dodal: »Nemůžeme potlačit obavu, že by se v severních Uhrách mohlo časem vytvořit nové Těšínsko.« Bohužel se obava ta splňuje!

Kolodziejczyk udává Poláků v horních Uhrách na 125 tisíc ve 143 obcích: v trenčanské stolici 14 osad polských s 34.448 Poláky, v oravské 26 obcí s 32.159, v liptovské 8 obcí s 9253, ve spišské 58 s 32.073, v saryšské 18 obcí s 6241, v zemplinské 6 s 2222, v gemerské stolici 3 polské dědiny s 5670. Při nejmenším jest tedy vědecký spor o pohraniční lid tento, který prosáknut jest slovenskou kulturou.

Moravský národopisec František Bartoš napsal o pastýřích

bezkydských: »Z různých slov, jež posud v nářečí moravských Valachů se zachovala, postaveno nade vší pochybnost, že mezi původními osadníky zastoupen byl také živel rumunských Valachů, odkudž našim Valachům jméno zbylo. Názvů rumunských nejvíce se zachovalo v salašnické terminologii. Rumunský živel ve století 12.—16. rozvinul znamenitou rozpínavost, usadiv se zejména v Sedmihradech a Bukovině, odkud mezi haličské Rusy a Poláky vysílal osadníky a pastýře, za jichž poslovaněné potomky Huculi se pokládají. Z Haliče pastýři ubírali se dále se svými stády až do hor moravského a slezského Valašska, kde s obyvateli slovanskými v jedno splynuli.«

Polska Narodowa Rada z Oravy podala v listopadu 1918 zahraničnímu ministru ve Varšavě pamětní spis, v němž pravila, že v trenčanské, oravské a spišské stolici žije 120 tisíc Poláků toužících po spojení s polským státem. Dosud lid ten neměl ani potuchy, že jest Polákem, žije v přátelství se Slováky a Rusíny, pojednou věděl o Polsku. Jest to podobná všepolská agitace jako na Těšínsku.

Ve sporu o horaly v severních Uhrách napsaly slovenské »Národné Noviny« 16. prosince 1918, že »jazykozpytec rozoznává tu polské dediny od slovenských, ale ináčej je to ľud duchom, obyčajmi i celým svojím životem jednotný.« Sám nejlepší dialektolog polský Kazimír Nitsch »Dialekty języka polskiego«, popisuje polsko-slovenskou jazykovou hranici od Jablunkova na slovensko-slezské hranici až po Spiš zaznamenává, že na celé čáře ukazují se pozdější vlivy slovenské, od Jablunkova až po Spiš, ještě i v okolí Nového Targu, které vždycky náleželo k Polsku... Důsledně slovenský je na celém tom pásmu přízvuk, k čemu na Podhalí dodat třeba množství charakteristických slovacismů.« »Nár. Noviny« dovodily, že těžko je tyto dědiny, jichž jednota se slovenským duchem posvěcena je mnohými stoletími, oddělit od Slováků »krivdu nepomerne väčšiu mal by československý štát, keby tu jeho hranice neboly tak vymerané, ako ich ukazuje príroda, stena karpatských hôr.« A univ. prof. Pastrnek (»Slovenská Čítanka«) dovozuje: »Čistě vědecké jazykozpytné úvahy vyznívají stále v ten smysl, želi dovářeč slovenská v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na uherském Slovensku jest celkem jednotná.«

Poslanci.

R. 1848 nebyl lid ve Slezsku povolán svými zástupci do zemského sněmu, byl jen slezský konvent o pěti poslancích: za vévodství těšínské, za území biskupství vratisavského, za vévodství Opavsko-Krnovské, za vévodství Bílské a jeden poslanec, jež volili stavové opavsko-krnovští. Tento knížecí sněm (Fürstentag) byl každého roku na tři dny císařem svolán, aby prostě vyslechl císařské požadavky... Až za nové ústavní doby, od roku 1861 také ve Slezsku nastal zemský sněm o 30 volených poslancích a I virilistovi (biskupu vratisavském). Slovanská většina ve Slezsku při nespravedlivém volebním řádě — při umělých volebních okresech dle Schmerlingovy volební geometrie a censu byla povždy nepatrně zastoupena, měli Češi a Poláci nanejvýš po třech poslancích, úhrnem v nejlepším případě 6 mandátů, někdy 1—3.

Ve vídeňském parlamentě r. 1848 zvolen byl v Těšíně Hodurek, měšťan ze Strumene, ve Frýdku J. Motyka, auditor ve výslužbě, Stieber, soukromý úředník v Polské Ostravě a pastor Schneider v Bílsku. Od nové konstituce r. 1860 do r. 1873 vysílaly zemské sněmy přímo ze svého středu poslance do vídeňského parlamentu, ze Slezska 6 Němců. Při přímých pak volbách za nespravedlivého volebního řádu znásilnění i nadále s'ezštili Slované, takže ze Slezska voleno deset poslanců, Těšínsko za venkov mělo jeden mandát. Tehdy český národ neobesílal říšskou radu; pokud volili naši na Těšínsku, umožnili zvolení polského poslance proti Němcům (Londzina, později Swieżyho). Českých zájmů po vstupu českých poslanců na říšskou radu od r. 1879, kam před tím již vstoupili čeští poslanci z Moravy, zastával se zvláště poslanec Karel Adámek, později také Ignát Hořica a stejně slezští známí pracovníci dr. Sláma a Věnceslav Hrubý, kteří byli voleni za říšské poslance v Čechách.

Při posledních volbách do slezského sněmu v Opavě ztratili Poláci těšínský mandát za venkovské obce okresu Bílsko-Skočov-Strumene, jichž kandidát, kněz prof. Londzin dostal 92 hlasy; 75 bylo prázdných a deutschfrendlich kandidát, učitel Josef Koždoň 169.

Před válkou bylo na sněmě: 3 Češi (poslanec starosta z Polské Ostravy Jan Poppe z Těšínska za venkovské obce Bohumín-Polská Ostrava-Frýdek a dva z Opavska: učitel Gudrich a soudce Lukeš z Opavy); dva Poláci z Těšínska (Halfar a dr. Michejda), 25 Němců a virilista biskup vratislavský, jež šel s Němci. Celé

Slezsko mělo 15 říšských poslanců: Čechové tři, Poláci dva, Němci 10.

V období r. 1911—1917 nenastala změna co do národnostního složení. Zajímavé, že r. 1861 a 1863 poslanec za Jablunkov dr. Eisenberg na zemském sněmu v Opavě hájil rovnoprávnost a uveřejňování protokolů také v »české« spisovné řeči, poněvadž se tak jmenuje a není »moravské« spisovné řeči. Většina se přidala k tomuto stanovisku.

Čechové a Poláci nejednou vydávali společná provolání, zvláště volební. Dle dohody zasedal jednou Čech, v druhém období sněmovním Polák za venkovskou volební kurii v zemském výboru (po dru. Stratilovi dr. Michejda, Polák). V prosinci vydali Čechové a Poláci společné provolání k sčítání lidu r. 1899. Podobně jsme postupovali na obranu společných zájmů hospodářských, zvláště vyživovacích, kdy Němci za války znásilňovali většinu slovanskou v ústřednách a při válečných dodávkách.

Slovanští poslanci (5) tvořili slovanský klub sněmovní proti umělé nadvládě německé a postupovali do poslední chvíle až k odchodu ze sněmu r. 1914 svorně. Dr. Michejda pravil na slezském sněmě 1910, že poslanec Koždoň jest polského původu a že jde s Němci: »Tego radzaju czlowiek co Koždoň wybrany glosami starościami! Władce polský doznal takto, że zvolen Koždoň hlasy domorodců. To znamená, že polský lid vesnický šel za ním, ne za Michejdou. Kdyby se mělo rozhodnout hlasováním, kam chce tento lid, k Polsku či k českému státu, jest zřejmo, že by nešel za Michejdou, kterého Češi při volbách podporovali. Byla obapólná dohoda. Slované marně se dovolávali spravedlivější řádu pro sněm.

Jak mocný jest živel český na Těšínsku, vidět bylo při zavedení »páté kurie« při volbách do vídeňského parlamentu r. 1897. Na Slezsko připadly dva mandáty: jeden pro Opavsko, druhý pro Těšínsko. Na Těšínsku zvolen při užší volbě český sociální demokrat Cingr. Při zavedení všeobecného rovného práva hlasovacího dle zákona ze dne 26. ledna 1907 měli Češi na Těšínsku dva říšské poslance.

Těšín

octl se postupem němectví v rukou německých, kdy vytlačena čeština jako státní řeč na Těšínsku a rakouská vláda zahájila za přispění také církve, velkostatků a velkopřemyslu boj za opano-

vání německé nadvlády ve Slezsku. Ani Poláci, ani Čechové neměli zastoupení v obecním zastupitelstvu, až teprve před válkou prosadili Poláci jednoho zástupce mezi 40. Čeští pracovníci vystihli nebezpečí z postupu německého na Těšínsko («Drang nach Osten») a dále na východ, do Haicze i k Slovákům. Proto pracovali pro shodu s Poláky a mluvili raději o Slovanech těšínských než o Češích.

Těšín byl pojítkem mezi Čechy a Slováky. Na evangelické gymnasium přicházeli studující z českých zemí, byl tam též Čeněk Dušek, vynikající evangelický kněz a vychovatel, potomní superintendent a přítel Masarykův v Kolíně, jenž zemřel 28. listopadu 1918.

Na evangelickém gymnasiu vyučováno češtině a polštině do r. 1870. Většinu tvořili Slované. R. 1870 zemřel ve vyhnanství v Těšíně, kde býval ředitelem gymnasia slovenský spisovatel Kalinčák, vůdce uherských Slováků Michal Miroslav Hodža, jenž pracoval v duchu Kollárově pro československou jednotu a pro návrat evangelíků slovenských k starobratrským obřadům českým.

V Těšíně povstal obranný český spolek »Matice Osvěty lidové pro knížectví těšínské« zásluhou spisovatele, poslance Věnceslava Hrubého, proti německému Schulvereinu a prušácké Nordmarce; podobně »Noviny Těšínské« od r. 1894, při nichž pracovala horlivě sl. Čížková a red. Jos. Smýkal; Slezský kalendář (péčí soudce Bedřicha Šimečka), spolky »Snaha« a »Svépomoc«. Tištěny tu české knihy a písničky, r. 1879 Onderkův Zpěvník a modlitební kniha. Staří lidé zpívali ještě v letech 1870 česky v těšínském farním chrámu. Na katolickém hřbitově jsou dosud české nápisy náhrobní. Byl tu živý ruch český, i divadelní představení česká tu byla, tak sem zavítala Trnkova společnost v letech 1890. Pro dobrou shodu s Poláky ustoupili jsme z Těšína, přeložili ústředí »Matice Osvěty lidové« do Polské Ostravy a »Těšínské Noviny« do Frýdku. Ale Polákům se nevedlo líp. Těžko bylo jim samotným čelit výbojnosti německé, zejména když pak síly své rozptylovali v boji proti nám.

R. 1912 chtěla »Matice Osvěty lidové« obnovit v Těšíně jazykové kursy české a obrátila se k polské »Macierzi szkolné« o místnost v její škole, aspoň ve středu a v sobotu odpoledne, kdy škola jest prázdná. Ale Poláci nepůjčili místnost . . . Čechové těšínská počtem dvou tisíc vedle 6 tisíc Poláků a 12 tisíc Němců chystali se za přispění české veřejnosti zříditi kursy nebo školu, ale v tom vypukla válka a věc oddálena. Potěšitelným úkazem

v době té bylo založení zde filiálky pražské České průmyslové banky. Jinak působí zde Česká Záložna již léta. Za války pobyt českých vojáků vzpružil v Těšíně český život. Byl tu zdařilý český koncert. Roste takto i v odlehlém Těšíně české povědomí, takže když polský zástupce Reger žádal v prosinci 1918 pro Poláky větší zastoupení v obecním sboru, odvětil německý zástupce, že stejně mohou i Čechové žádati zastoupení. — Český pracovník dr. Fischer zasedal v obecním sboru těšínském od r. 1860—1862. Těšín přispěl také na vybudování Národního divadla v Praze.

Těšín byl přitažlivým bodem též Slováků, kteří posily našli za utrpení pod maďarskou nadvládou u Čechů. Přicházeli na studia do Těšína, na evangelické gymnasium do let 1870. Katolíci Slováci dodnes putují na poutě do Frýdku. Rovněž Češi z v o u c í se M o r a v c i z p r u s k é h o S l e z s k a. Domů si odnášeli před válkou českou knihu a posilu. Tito Češi mají své noviny, jež vycházejí v Ratiboři. (»Katolické Noviny.«) Vůdcem jejich byl buditel, kněz Cyprian Lelek, jenž vydával český list pro ně »Holubici« r. 1846 a byl 1848 zvolen do frankfurtského a pruského sněmu. Také oni těší se, že za československé republiky nastane jim lepší budoucnost a nový život.

Hospodářská důležitost Těšínska.

Těšínsko svým přírodním bohatstvím a svou mezinárodní polohou hrátí bude velkou úlohu v československém státě. Po vybudování vodních cest, jimiž spojeno bude k Baltickému a Černému moři, a stejně železnicemi. Za nového rozmachu průmyslu domácího a v sousedním uherském Slovensku státi bude Velká Ostrava v popředí celé československé republiky a důležitost Těšínska vynikne teprve náležitě. Státní správa musí náležitě sem zasáhnout, bude zde tepna hospodářského života. České banky pak se tu uplatní, stejně každý podnik český a práce českého člověka bude náležitě oceněna. Potřebujeme Těšínska pro svůj průmysl, pro železniční dopravu, zvláště bohumínsko-košickou dráhu. Srostlo také hospodářsky s československým územím. Uhelný revír těšínský jest základem příštího nového rozvoje našeho průmyslu a obchodu. Musíme dohánět, co jsme politicky a hospodářsky na Těšínsku při vzdálenosti od Prahy zanedbali.

V ostravsko-karvinské pánvi pánem jest II společnost. Těžba tam a v sousedních jamách v Peřkovicích v pruském Slezsku, patřících Vítkovickým kamenouhelným dolům, činila r. 1912 přes

sto milionů metrických centů kamenného uhlí a 25 mil. metr. centů koksu z něho. Třeba uvážit, že r. 1913 činila těžba v Předlitavsku kamenného uhlí 163.3 mil. metr. centů (q): daleko přes polovičku vydá ostravsko-karvinská pánev. Těžba ostatní kamen. uhlí činila v Kladně 25.5, v Haidči ani ne 20, v Rosicích u Brna 4. Hnědého uhlí v Předlitavsku: 274 mil. q; z Duchcovska-Tepicka-Chomutovska přes 185 mil. q, z Falknovska, Loketska, Karl. Varů 41 mil. q.

Podrobnější výkazy uhelné těžby a výroby koksu z ostravsko-karvinského revíru z doby oné: 1. Vítkovické kamenouhelné doly barona Rotschilda a rodiny Gutmanovy 17.8 mil. q uhlí, 5.5 mil. q koksu; 2. Doly severní dráhy akciové společnosti 15.8 (3.6); 3. Rakouská horní a hutní společnost ve Vídni (akciová společnost dříve arciknížete Bedřicha) 19.7 (6.6); 4. Uhelné těžarstvo Zwierzina $\frac{3}{4}$ mil. q uhlí; 5. Ostravská horní společnost (dříve akciová spol. kníže Sa'm) 4.8 mil. q uhlí a téměř 1 mil. q koksu; 6. Doly hraběte Wiczka 6.7 ($\frac{3}{4}$ mil. q koksu); 7. akciová společnost Ostravsko-karvinská montanní společnost téměř 2 mil. q uhlí; 8. Kamen. doly Orlová-Lazy (rodina Gutmannova) 11.8 (2); 9. Doly hraběte Larische Mönnicha v Karviné 11 (2.4); 10. Rakouská alpská montanní společnost (Alpínka) 1.3 (655 tisíc), Dědické horní těžarstvo 1.8.

Poláci nepotřebují karvinsko-těšínské pánve, majíce až dosti i v budoucnosti svých ložisech uhelných na Krakovsku a v pruském Slezsku i v Dombrowské pánvi. To vědí dobře Poláci. **Jak máme my se zříci svého, když sami Němci si zakoupili na Těšínsku uhelná ložiska, tak obec vídeňská za války v Dědicích!** Poláci získávají dosti již tím, že dostanou bohaté území, jež přináleželo do roku 1742 ke koruně české a jež položilo základ k pruskému průmyslu. Bez karvinsko-těšínské pánve byl by československý stát ochromen.

Nejvýznačnější částí Těšínska jest uhelný revír karvinský; tvoří součást s přiléhajícím ostravským, takže se mluví o nich jako o celku. Jest tu 42 šachet (před válkou) s 40.645 horníky, 1650 dozorců a úředníky, 3680 koksáři a 116 inženýry. R. 1912 dělnická mzda dostoupila výše 40% milionu korun, platy dozorců a inženýrů $3\frac{1}{2}$ mil. K. V dolních inspektorátech bylo kromě toho zaměstnáno 50 závodních, 66 inženýrů, 43 vyšších úředníků a 144 kancelářských úředníků. — Vedle toho jsou jiné továrny, zvláště vítkovické železárny (Vítkovice samy leží již na sousední Moravě), kde bývá na 17 tisíc dělníků, v dolech na železnou rudu přes dva tisíce, úhrnem na 20 tisíc dělníků.

V uhelných dolech vítkovických bylo r. 1912 na 10 tisíc dělníků. V závodech vítkovických úhrnem na 30 tisíc.

Co tu půdy orné, lesů a přírodních bohatství! V Darkově u Fryštátu objeven při vrtání uhlí r. 1862 jodový pramen. Hrabě Larisch zřídil tam lázně, kde se možno v jodové vodě koupat.

Těšínsko umožňuje zároveň mocný průmysl dřevařský (při bohatství na lesy), železářský, strojní a chemický, stejně textilní. V Bohumíně jest známá továrna na sacharin, jediná v českých zemích a vůbec někdejší říši habsburské. Na počátku r. 1919 tři pracující továrny na zápalky v království polském majíce nedostatek surovin, vzpomněly si na Těšínsko, aby si odtud vypo-mohly osykovým dřívím. Důležitý jest také lihovarnický průmysl ve Slezsku, kde bylo r. 1914.—15 celkem 107 lihovarů s výrobou 71.478 hl. alkoholu (Čechy 452.630, Morava 214.496, Halič 14.536 hl.). Téměř polovice slezských pivovarů připadá na Těšínsko. Hospodářské lihovary s rafinerií, arciknížecí továrna na olej a lih v Mostech, hospodářství hraběte Larische v Karvině. Hospodářské lihovary z Čech, Moravy a Slezska s dolnorakouskými tvořily dosud družstvo pro prodej lihu v Praze od r. 1917, kde jest též lihovarnický spolek pro členy z českých zemí, lihovarnická škola a výzkumná stanice. — Podobně pivovarnictví zaujímá význačné místo, dlužno přihlížet také k sousední Moravské Ostravě, jež s Polskou Ostravou tvořit bude Velkou Ostravu.

Nedoceněny jsou dosud přírodní krásy bezkydské. Až upravena bude jedenkrátě turistika česká také tam, stane se východní Těšínsko vzácnou idylickou krajinkou na pomezí slezsko-moravsko-slovenském, kde dosud udržuje se salašnictví u horaŕů, a stejně jest s novým rozmachem průmyslovým na Těšínsku a sousedním rovněž čarokrásném Slovensku.

Otázku těšínskou d'ůžno řešit ne ze zorného hŕu místních zájmů, nýbrž jen v souvislosti s Moravou, s Čechy v pruském Slezsku a Slováký, s nimiž kulturně a hospodářsky tvoří jeden celek. Tisíciletý kulturní a duševní život je pojiť, v době moderní zároveň železnice a brzy též vodní cesty a vzduchoplavba.

Těšínsko bude hrátí velkou úlohu v mezinárodním ohledu, na poli obchodně-průmyslovém.

Důležitost Těšínska pro český stát vyplývá z dosavadní příslušnosti ke koruně české. Jest to přirozený, zeměpisný útvar, stejně jest významno Těšínsko v ohledu strategickém a svým přírodním bohatstvím (uhlí, lesy atd.). Těšínsko jest přirozeným pojítkem naším s východem a přes Bezkydy se Slováký uher-skými. Železnice (košicko-bohumínská), nyní již dvoukolejová, spojuje nás přes Čaci, Jablunkov, Těšín s Bohumínem, kudy po-

vede již brzy čtyřkolejová trať Vídeň-Přerov-Bohumín (směr na Krakov a přes Granici na Varšavu-Petrohrad, případně na sibiřskou železnici). Ale stejně důležité jest Těšínsko v ohledu mezinárodní dopravy po vodních cestách se zřetelem k Dunajsko-oderskému průplavu (spojka Přerov-Pardubice k Labi, dále k průplavu Odra (na Štětín) -Visla (Krakov-Varšava-Gdansk). V Gdansku chtějí míti Poláci přístup svého státu k moři Baltickému a od slezské hranice k průplavu přes Krakov k řece Sanu a Dněstru v Haliči, čímž spojeno bude Severní a Baltické moře s Černým stejně jako po železnici týž sever bude míti železniční spojení přes Bohumín-uherské Slovensko-Balkán-Cařihrad na Bagdad-Persii a dálný východ asijský, případně Palestinu-Egypt.

Těšínská arciknížecí komora a panstvo.

Těšínsko jako léno koruny české udělováno po úmrtí Alžběty Lukrecie r. 1653 arciknížatům s výhradou práv koruny české na léno. Nová knížata již namnoze ani nepřijížděla na hrad těšínský, žila ve Vídni ze statků, kde řádili úředníci. Roku 1659 trvale přidruženo Opavsko a Krnovsko ke Slezsku, z nichž po válce s Pruskem r. 1742 zbylo Těšínsko a Opavsko, jak jeví se do mírového sjezdu. Arcivévoda Albrecht r. 1858 přisahal panovníku Františku Josefovi jako českému panujícím králi v Čechách, jeho Milosti dědicům a vši koruně české věrnost manskou se všemi dědinami a zbožím...« Za nové ústavní doby r. 1862 zrušena léna a Těšínské knížectví jako svěřenský statek po smrti Albrechtově dostal arcikníže Bedřich r. 1896 smutně se proslavivší za války světové; koncem r. 1918 obstavila vláda československé republiky frýdecké panství jeho a polská vláda ostatní statky na Těšínsku, o jejichž osudu rozhodne jedenkrátě sněm ze zástupců lidových. Cizí a nepřátelské nám panstvo církevní a světské má v rukou takto veškeren téměř velkostatek. Arcikníže Bedřich měl skoro třetinu veškerého Těšínska! Správa arciknížecí vykoupila také práva pastvy a salašení v knížecích lesích na 50 tisíc jiter, ale ubozí horalé pocítili a pocítí ují dodnes následky toho, kdy jsou otroky moderními ve stínu arciknížecí moci.

Někdejší léno koruny české, majetek koruny těšínské v rukou arciknížete Bedřicha rovněž stalo se poněmčovacím nástrojem.

Jest to ohromné panství jako Schwarzenberské v Čechách. Táhne se od moravské hranice (Frýdku) přes Těšín po Halič (Bisko). Komorních statků jest v 59 obcích, soukromé průmyslové podniky, železárny, doły atd. jsou v 25 obcích těšínských. Co tu úředníků a zřízenců proti nám na ploše 64.332 hektarů! K velmožnému pánu Bedřichu druží se statky vezdejšími vratislavský biskup, jehož církevní statky na Těšínsku a Nissku (v severozápadním Slezsku) objímají na 35 tisíc hektarů. Dále jiní velkoštatkáři, tak hrabě Larisch Mönlich s 11.684 hektary, hrabě Wilczek s 6151 atd.

Netěšili jsme se přízni velmožných pánů, zvláště u hraběte Larische a arciknížete Bedřicha, kteří hledali opory v polských kruzích a zvláště se šlechticko-katolickými v Polsku líp uhájí kruhy a zvláště se šlechticko-katolickými v Polsku by uhájili líp své zájmy než v demokratickém státě českém. Domnívali se do poslední chvíle stejně jako krakovští a těšíňští Poláci, že sjednoceno bude Polsko pod císařem rakouským nebo členem habsburské dynastie. Ale zklamalo se panstvo a jeho nohsledi.

Pronásledování Čechů těšínských za války.

Bezměrné bylo utrpení Čechů slezských za války světové, kdy všemohoucí arcikníže Bedřich z Těšína řádil jako Gero se svými pochopy — vojenskými soudci v Moravské Ostravě a v Krakově až po četníky na vsích. Kde který český učitel, stejně profesor v Opavě-Orlové byl zapsán jako přítel Ruska a »verdächtig« a jako stakovým s ním krutě nakládáno, zvláště na vojně. Stíhání rolníci, že se bratříčkují s ruskými zajatci. Přesmutná to kapitola. Zvony s českými nápisy zničeny, aby nezvěstovaly český původ kostelů. Pronásledovány zvláště školy, jež ze sbírek národních vybudova'a Ústřední Matice Školská v Praze a Matice Osvěty lidové na Těšínsku. České školní knihy, čítanky jako málo loyální zabaveny. Také činnost v sokolských jednotách zastavena a Sokolové byli jako »verdächtig« a rakousky »nespolehliví« označeni. V Rychvaldě polský starosta dal odstranit obrazy Tyrše a Fügnera a vývěsní štít na sokolské místnosti. Nejhorší doba byla pro Čechy těšínské, když Rusové blížili se ke Krakovu.

Matiční reálné gymnasium v Orlové uzavřeno a žáci pronásledováni pro ruské letáky. Učitelé, úředníci, řemeslníci zavírání nebo přímo na frontu posílání jako velezrádní panslávové a ctitelé dohody!

Venkovský český lid stíhán, že se bratříčkuje s ruskými zajatci. Přední český básník Bezruč, miáček slezský, proslul jako bard Těšínsku. Opěvuje lid a kraj tamní. Básně jeho jsou do cizích řečí přeloženy. Básník zatčen a držán v garnisonním vězení vídeňském. Český tisk pracoval soustavně za heslem: »S v ů j k s v ě m u!« za hospodářské vymaňení z rukou německých a za politické osvobození z rakouského jařma. Stál při dohodě a Americe a udržoval lid v důvěře ve vítězství.

Dlužno zaznamenati, že za války Češi těšínská jak mohli, napomáhali ve válce. Přiváděli v armádě rozklad, strhli oddíly k deserční a v Rusku působili pro dohodu tak učitelé a úředníci. Tajemník města Polské Ostravy J. Špaček jel ze Sibíře jako diplomatický zástupce do Tokia a odtud do Ameriky. Někdejší vůdce český, poslanec a soudce dr. Sláma, jenž působil v Těšíně, kde pracoval pro slezský lid a vydával knížky pro něho a sepsal »Vlastenecké putování po Slezsku,« jež je do němčiny a polštiny přeloženo, byl za války v Brně stíhán a na pět let odsouzen pro ruské letáky. Persekuce ta sklátila ho do hrobu.

Za války přijeli Čechové slezští, též z Těšínska, do Prahy na slavnost Národního Divadla, jež vyzněly v manifestace pro dohodu a Ameriku. Přítomni byli při položení základního kamene k Nár. Divadlu r. 1868 a po jeho otevření byl zvláštní vlak odtud vypraven k návštěvě jeho r. 1884.

Úřady rakouské s Němci vydaly heslo: »poněmčít a vyhladit Čechy!«

Zřízencům drah zakázáno za války mluvit česky, jen německy dovoleno. Na českém učitelském ústavě v Polské Ostravě vyučován za války ještě dějepis německy.

České školy byly za války pro pomluvy nepřátelské uzavírány, zvláště na pomezí národnostním a učitelé stíháni.

Za amnestie byli z krakovského vězení »Pod svatým Michalem« propuštěni koncem roku 1918 Arnošt Rutar z Orlové, pošt. oficiant Sedláček z Dombrové, Kračmář, učitel z Orlové, Nečas, strojní technik z Orlové, studenti orlovského gymnasia Cichý, Matula a Jungbauer, a důlní měřič z Dolní Suché Pokorný. Všichni tito byli obžalováni pro činy obsažené v § 61. ř. z. Z Komárna v listopadu 1918 propuštěn po 4letém uvěznění pevnostním Emil Posker, statečný student z matičního reálného gymnasia v Orlové ve Slezsku, jehož jméno vyskytovalo se závažně i v procesu dra Kramáře, k němuž byl svého času v poutech dopraven jako svědek z posádkového vězení v Mor. Ostravě.

Posker byl odsouzen, ne zcela dvacetiletý, na 12 let těžkého žaláře za to, že přinesl na podzim r. 1914 z Kijeva, proniknuv frontu rusko-rakouskou, důležité zprávy na Slovensko.

Poláci těšínská pro český stát

Obrat od roku 1918.

Polští poslanci a polský lid neměli ve svém programu spojení Těšínska s Polskem. Respektovali příslušnost Těšínska ke koruně české a budující v dohodě s Čechy jako představiteli této zároveň svou lepší budoucnost. Ještě v listopadu 1917 porada polských sociálních demokratů ze Slezska vytýkala polským poslancům, že ani za rokování v Polském kole, ani v parlamentě rakouském žádný polský poslanec nehlásal a nežádal připojení Těšínska k polskému státu. To si vysvětlíme zcela přirozeně. Byli haličsko-polští poslanci ve Vídni ponejvíce vládní stranou a nechtěli ničeho podnikat proti Němcům, kteří pokládali Slezsko za svou državu a stejně vláda jim tam nadržovala. Mimo to nechtěli Poláci dělení Slezska, poněvadž by tím byli podporovali podobné snahy haličských Rusínů, kteří usilovali se dostat z nadvlády polské ve Lvově.

R. 1865 »Gwiazdka Cieszyńska« v článku »Korona czeska i Szląsko« stála na státoprávním programu českém, pravíc: »Jeżeli będzie ustanowiony jeneralny sejm (sněm) dla Czech, Morawy i Szląska, lub jeżeli też będą osobne sejmy dla tychże krajów, albo jeżeli dla krajów korony czeskiej utworzoną zostanie właściwa nadworna kancelarja czeska, zastósujemy się do tych urzędzeń.«

Když německá většina na slezském sněmě přijala 20. září 1871 první návrh proti královskému reskriptu ze dne 12. září 1871, jímž se uznává státoprávní postavení koruny české, slovanští poslanci (Čechové a Poláci) podali 23. září 1871 společné osvědčení vítající král. reskript. Byli tehdy tři polští poslanci a jeden český na sněmě opavském.

Když německá umělá nadvláda na Opavském zemském sněmu povstala proti návrhu českopolských poslanců za jazykovou rovnoprávnost a žádali německou státní řeč, pravil polský poslanec P. Swięży 5. února 1898: »Také o státním právu — snad je tento bod nejdůležitější — řeknu několik slov: České státní právo trvalo a trvá dle mého mínění i teď ještě. Četl jsem, že Bedřich Veliký, když mu bylo Slezsko odstoupeno, výslovně od

Rakouska žádal, aby český generální sněm v Praze toto odloučení schválil. Nepokládal toto odstoupení za úplně platné podle mezinárodního práva, dokud by Český generální sněm k tomu nedał svého svolení. Toto státní právo tedy trvá a nebyla ničím zrušena. (Odpor.) No, vy snad můžete je prohlásiti za neplatné, za nestávající, to je vám na vůli. Dodávám jen, že vaše chování je nejjistější cestou k českému státnímu právu. (Odpor u německých poslanců, souhlas u poslanců slovanských) a ničím nemůže se tomuto státnímu právu pomoci tak, jak vaším chováním k nám. Možná, že si tím kopete vlastní hrob. (Souhlas u Slovanů. Dr. Gruda: »Tak jest! Tak to bude!« — Türk: »Vy pak budete pohřbeni s námi.«) Zemský hejtman: »Prosím za klid, všichni přijdou ke slovu.« Msgr. Swięzy: »Kdežto až se to stane, slovanská sláva s Vyšehradu a Hradčan ještě daleko na západ zářiti bude.«

Němci zamítli slovanský návrh na dosazení stálého výboru pro úpravu jazykovou a odešli ze sněmu 10. února 1898.

Na počátku války vydány letáky polské, vybízející ke vstupu do legií polských, přihášky a dary přijímaly polské sokołské jednoty (gniazda) na Těšínsku. Náčelní komitét Polský ve Vídni vydal ve Vídni knížku: »Für Freiheit und Recht. Unter dem Banner der polnischen Legionen« (r. 1916), v níž stojí: »Jako polští patrioti jsou polští legionáři předbojovníky ideí jagellonské a habsburské říše, proto domáhají se v bojích proti ruskému carismu a panslavismu přivtělení Polska k říši rakousko-uherské. Jsou s polským vojskem věrni na rakouské straně. V poslední stati »Blick in die Zukunft« (Pohled do budoucna) prohlašují, že osud říše polské je osudem ústředních mocností. Na str. 64. a 65. čteme výslovně: Prohlásili jsme se pro centrální mocnosti. S těmito centrálními mocnostmi spojili jsme nerozlučitelně svůj osud a náš svazek zpečetili jsme společnými boji se společným nepřítelem na mnoha bojištích. Vložili jsme s úplnou důvěrou na počátku války svou budoucnost do rukou centrálních mocností a po vypuzení Rusů s polské půdy prohlásil nám slavnostně německý kancléř dr. Bethmann v. Hollweg ve své velké programové řeči v říšské radě dne 15. srpna 1915: »Lepší a šťastnější budoucnost!« Věrnost za věrnost. Důvěřujeme v konečné vítězství ústředních mocností, jejich věc je naše věc.«

Poláci haičtí zahájili agitaci také v Turecku a Bulharsku, kde zřídili své tiskové a informační oddělení a stáli po boku jejich.

Polská propaganda na Těšínsku začala v značnějších rozměrech teprve nedávno před válkou za přispění polských mecenášů haličských a varšavských, zejména z Grunwaldského daru

pamatována na Těšínsko a z lázeňských sjezdů polských v Zakopaném. Těšíňští polští předáci stále však používali ještě české pomoci zvláště hospodářské, stejně za války až teprve za příměří vydali heslo v novinách a na táboře v české Orlové v říjnu r. 1918 »Ostravica Polski granica« a hned žádali připojení Těšínska k Polsku. Již jim nestačilo Polsko jaké bylo na mapách polských před rozdělením Polska r. 1772. Ještě v září 1918 na českém táboře pod Ostrou Hurkou na Opavsku polský poslanec Halfar dovolával se společné práce s Čechy. Vyšly také politické básničky od Chmurného (prý českého renegáta), jenž napodobuje českého básníka Bezručce, dal v čelo jejich heslo: »Bez Śląska niema Polski, bez Polski Śląska niema!« Pěl set let prý úpěl polský horník na Těšínsku! Ale známo, že hornictví tam nabývá větších rozměrů teprve v druhé polovici 19. století a příliv Poláků haličských začal od let 1880. Před tím domácí lid slezský žil venkovský život a přátelsky. Polští agitátoři vědí dobře, jak se pohlíželo na Poláka a na slovo »Polák« na Těšínsku. Kdo přišel z dělníků z Haliče, nepřinesl si krásné vzpomínky na Polsko. Nevytýkáme to Polákům, ale pravda jest to, byť smutná.

Všepolské agitace, vnášená do Těšínska, pocházejí z nejnovější doby. Šířitelé byli nespokojeni, že haličské »Kolo polskie« nechtělo ani ještě v 2. polovici roku 1918 stotožňovat se s požadavky těmi, zejména pokud jde o odtržení od zemí českých. »Dziennik Cieszyński« stěžoval si 4. července 1918, že se polští politické vymlouvají stále: »Ne smíme dráždit slezskou otázku Němcem!« Proto prý téměř celý tisk polkohaličský rovněž mlčí v naději, že Němci nabízelí Polákům rozřešení polské otázky v duchu rakousko-polském! Proto Kolo polské nezmínilo se o Slezsku (Těšínsku) při blahopřání Státní Radě Varšavské.

Když se schylovalo ke konci války a také haličtí Poláci poznali, že Rakousko se spojenci nespasí Polsko, z Krakova vydali heslo o jednotném Polsku také s Těšínskem. Odtud začínají polské agitace na Těšínsku. Polská Narodowa Rada v Těšíně 29. října 1918 ohlásila zemské vládě do Opavy, že přejímá sama vládu. Opravdu ji převzala za znásilňování nepolského obyvatelstva, takže množil se český protest za protestem. Zajímavo, že za tohoto teroru dobrovolně se vyslovili Němci, Židé, Ukrajinci, majitelé Vítkovických závodů atd. pro československý stát! Také polští evangelici nejsou nadšeni pro Polsko, poněvadž se obávají polského panstva a polské katolické církve, kdežto s Čechy-Slováky pojí je minulost, svoboda náboženská a vědomí, že Čechové-Slováci jim nesáhnou na víru, jsouce nábožensky snášen-

livi. Poláci zatkli v listopadu také bývalého poslance Koždoně, pod záminkou, že chystá povstání mezi svými stoupenci — Poláky (dajčfrajndlichy) proti připojení k Polsku. A v prosinci shodili Němci v Bělsku štít po'ský — orla s pošty. Po'ský generál-major donutil magistrát, že musí odprosit a před polským vojskem ho tam opět dát. Z toho vidět, jaká jest nálada pro Polsko na Těšínsku.

Polákům není vhod, připomenou-li se jim polské legie a stanovisko české ve válce světové. Jest to ohromný rozdíl. Naši na Těšínsku byli denuncováni a stiháni jako velezrádci, že stojí při dohodě a že kde mohou, sbíhají k armádám dohodovým. Barva naše byla zřejmá, byť všemožný pán, pověstný Gero na těšínském zámku hromy na nás posílal. Máme úctu k polským legiím. Ale jest nesporno, že tvořily přední voje rakousko-uherské armády, že honosily se svými výkony v nejkritičtějších dobách pro dohodu, zvláště pro Francii. Nemožno říci, že bojovaly jen proti Rusku, proti caru. My jsme byli do armády hnáni, Poláci dobrovolně tvořili část její. Tu šlo o odboj proti dohodě! A byl to boj řízený od polských vůdců z Krakova. To vystihli Poláci východohaličtí a proto nepostavili do boje legií. Dohoda nejlíp ocení české a polské stanovisko také obyvatelstva na Těšínsku. My Čechové klidně vyčkáváme jejího rozhodnutí. Také polská mobilisace proklamovaná na Těšínsku i pro Čechy a přísaha na po'ský stát na tom ničeho nezmění. Hned jsme protestovali proti porušení české suverenity od Poláků a tak byli tito nuceni prohlásit, že mobilisace (!) nevztahuje se na Čechy těšínské.

Poláci pořádali v české obci Orlové v listopadu r. 1918 tábor lidu, na němž prohlásili přivtělení Těšínska k polskému státu. Řeka Ostravice, dělící Moravu od Těšínska, měla by býti hranicí státu českého a po'ského, dle jejich hesla: »Ostrawica Polski granica!« A hned se podle toho zařídili. Vojský velitel po'ský Alexandrovicz v tištěné proklamaci nařídil — mobilisaci na Těšínsku, u mužů do 35 let i pro Čechy! Každý měl přisahat věrnost polskému státu a vládařské radě ve Varšavě! Na Němce se však mobilisace nevztahovala! Vyhášeno, že každý, kdo neuposlechne, bude postaven před polský vojenský soud. Rozumí se, že Čechové nemohli mlčet k této vyzývavosti cizího státu na svém státním území a protestovali ihned ve Varšavě. Ačkoli dohoda a Amerika uznala československý stát a vládu a právo na území její jednak v historických hranicích, jednak na Slováky a přičkla jí právo rozšířit se směrem do někdejšího svého státního území v pruském Slezsku, porušovali Poláci z Krakova svrchovanost československého státu, ano vypsalí dokonce vyhláškou

ze dne 28. listopadu také volby do ústavodárného sněmu polského do Varšavy na den 26. ledna se vztahem také na Těšínsko a na pohraniční území uherskoslovenské!

Ale nejvýznačnější bylo, že tehdy ještě dohoda a Wilson neuznával polskou vládu, jež takto samo volně si počínala.

Polský poslanec Halfar byl v Praze na národopisné výstavě české r. 1895 s českoslezskou výpravou, jež předvedla českou svatbu slezkou, při níž byl svědkem. Na sněmě slezském pracoval svorně s Čechy. Súčastnil se českých slavností našich na Těšínsku, též tábora českého v září 1918, ujišťuje Čechy vzájemností polsko-těšínskou. Až 30. října 1918 na povel všepolský přidružil se k hnutí: »Pryč s Těšínskem od českých zemí!« A podepsal provolání k lidu slezskému (ne tedy přímo polskému!), v němž připojí se knížectví těšínské k Polsku a Polská Národní Rada přejímá státní vládu nad Těšínskem. Provolání končilo: Niech żyje polski Śląsk!

Poláci zahájili hned boj proti každému, kdo nešel s nimi, ať byl Čech, ať Němec, ať Koždoňovec.

V karvínské pánvi ihned vyhazování čeští úředníci bánští, čeští inženýři zvláště v Karviné, ale polským nestalo se nic, ač za válečné doby pol vojenskou správou rakouskou počínali si stejně k dělnictvu. Rovněž stíhali každého, kdo nesdílel názor jejich o polském státu a rekvírovali kde co, zvláště na Bílsku.

Poláci mluví o Těšínsku jako o zemi Piastů, ale zapominají, že Piastovci přidali se dobrovolně pod českou korunu, že užívali češtiny jako české státní řeči: na Těšínsku i v jiných slezských knížectvích, a že poslední z rodu těšínských Piastovců, kněžna Eiška Lukrecie, jež zemřela r. 1653, zanechala české modlitební knihy, jež jsou v Šeršníkově museu v Těšíně. Slezsko stejně jako Lužice nejednou žádalo krále české, aby nikdy nebylo od Čechů odloučeno!

Nám nejde a nemůže jíti o výboj, nejméně proti bratrům polským. Naopak, v zájmu přátelského žití s ostatními národy, jakož i v zájmu malého národa českého, jenž proslul v minulosti své zápasem za svobodu svědomí, za svobodu politickou, musíme i dále státi při praporu svobody a pokroku a vše vynaložiti, aby nejzdatnější síly naše, náš pracující lid neopouštěl rodnou otčinu a nerozutíkal se nám po celém světě, ale raději doma se uživil a těšil se ze své práce na zdar země české, a uhájil se takto v těžkém postavení a tím byl nadále přední stráží v šeho Slovanstva. Tak pojímáme hesla o soběstačnosti hospodářské i kulturní jsouce daleci výbojnosti všečké. To káže

nám vlastní zájem, vlastní rozum. Proto přejeme si klidného spoluzití a zápolení zbraněmi kulturními uprostřed ostatních národů.

Ani nám Čechům ani Polákům nemůže býti lhotejný postup a rozmach pangermanismu ve Slezsku, který má na mysli »Schulverein« a »Nordmarka« s pozemkovým fondem na expropriaci slovanské půdy. Peníze dostávají Němci nejen od soudradáků rakouských a Schulvereinu z Vídně, nýbrž také z Berlína jako podobné výbojné spolky i Bund der Deutschen in Galizien a četné Bundy v českých a jihoslovanských zemích. Nestojí dnes otázka tak: odrazíme-li Češi útok všenněmecký anebo odrazí-li Poláci, nýbrž správněji takto: odrazí slezští Slovane jsouce svorní útok německý? V polských listech vyskytl se hlas, přímo obava, že Poláci, opanují-li proti Čechům Těšínsko, neodrazí útok Němců. Snad proto tím naléhavější jest rozumná dohoda Poláků s Čechy v duchu společné obrany.

Nikdy jsme neútliskovali na Těšínsku Poláky neb Němce. Nejlepší doklad toho jest, že se v českém státě udrželi, že se volně rozvíjeli a že Poláci až do dob předválečných tvořili na sněmě společný šik a klub proti umělé nadvládě německé a s námi společně v dubnu 1914 opustili slezskou sněmovnu opavskou jako r. 1898. Známo také, že nejednou jsme slavnostně prohlásili, též v pamětním spise podaném panovníku r. 1879 při vstupu na říšskou radu vídeňskou, že zabezpečit chceme úplnou rovnoprávnost též Polákům.

Při oslavě desítiletého trvání Jednoty českých hospodářských společenstev ve vévodství slezském v Opavě r. 1911 děkoval polský vůdce, poslanec dr. Michejda za ochotu české Jednotě při zakládání polského Svazu a přál si další přátelský postup česko-polský v družstevnictví na Těšínsku. My čestně tomu dostáli. To vědí Poláci nejlíp!

Polsko-haličská záplava českého území v ostravsko-karvinské pánvi již minula. Spíše dlužno počítat s odlivem na území u Těšína-Dědic a také na Krakovsko, kde nové doly zahájí svou činnost, takže upoutají sem při nových pracích četné zástupy polské, jež by jinak byly šly k nám. Poláci nemohou se dovolávat připojení Těšínska, neboť pak by stejným právem mohli žádat, aby také část Moravy při Moravské Ostravě připojena byla k Polsku, poněvadž také tam v posledních letech přistěhovali se Poláci z Haliče.

Spor česko-polský o Těšínsko podobá se biblickému sporu dvou žen o dítě. Právě proto, že jest Těšínsko svou minulostí naše, poněvadž jsme ho chovali jako své až na nejnovější dny a milu-

jeme ho, nechceme a nemůžeme připustit, aby bylo násilně odděleno nebo rozděleno! Zde není žádné smouvání možné. Tím méně, když za světové války obětovali jsme se pro celý svět po boku dohody a Ameriky. A máme nesporně právo na uhájení své drzavy státní také na Těšínsku stejně jako severních Čech a na dobrovoľné připojení Slovenska — stejně jako Francie na Elsasko a Lotrinsko. Vítěz přece neztrácí v odměnu — své území!

Prohlášení česko-slovenské republiky.

Jakmile nastal obrat v Praze 28. října 1918 na prospěch česko-slovenské republiky, ihned ozvala se ostravsko-karvínská pánev, kde český lid s poslancem Prokešem přidružil se pod prapor československé republiky, chopil se svých záležitostí, provedl změnu na Ostravsku, udržuje všude klid a pořádek, což učinilo také u nepřátel nejlepší dojem a získalo nám všude uznání a přízeň, zatím co v Polsku šířil se rozvrat, nepokoje a pogromy a ve Varšavě střídala se vláda s vládou.

Celé Slezsko jest potoky krve české zkropeno a prací naší k nynějšímu rozkvětu přivedeno přes všechny pohromy, jež tamní česká větve od bitvy bělohorské a dalších bojů za třicetileté války a za konfiskací českých statků utrpěla a posléze za urvání největší a nejurodnější slezské části Pruskem r. 1742. Čech byl též na Těšínsku představitelem českého státu, česká řeč jako státní nejprvněji zde hlaholila, dříve než na Moravě a ještě dříve než v Čechách a také nejdéle!

Slezsko tvoří přirozený celek i se zřetelem k jeho povaze národohospodářské: jest **O p a v s k o z e m ě d ě l s k ý m k r a j e m**, jehož důležitost se ukázala nejpádňěji za války také pro tamní německé obyvatelstvo, kdežto **T ě š í n s k o** má ráz **p r ů m y s l o v ý**, takže se nerozlučně druží k Opavsku.

Těžko dělit Těšínsko. Ani část severovýchodní, poněvadž ani ta není ryze polská (Bílsko německé, goralé). A kdyby vůbec možno byla tuto část oddělit, upadl by lid do poměrů méně příznivých, hospodářských i kulturních, oč zajisté nestojí. Proto ani tamní domácí lid netouží po Polsku. Nezlepšil by si postavení. Nestranné, voľné hlasování lidu by o tom přesvědčilo veřejnost. My nemáme příčiny se ani tomu vyhýbat.

Že nelze dělit Těšínsko od ostatního Slezska (Opavska) a sousední Moravy, viděti nejlíp z vyživovací stránky za války. Zřízeno v Moravské Ostravě Ředitelství lidové výživy pro průmyslový

revír moravsko-slezský za účasti též Poláků a Němců. Vztahuje se na východní Slezsko (Těšínsko), na opavský a bi.oveský okres z Opavska a na mor. ostravský.

Jak úzce spjat jest ostravsko-karvinský revír svými zájmy, vidět nejlíp ze zřízení Ostravsko-slezského úřadu, spojené správy nařízením ministra ze dne 18. prosince 1918, jež praví: Nařízením veškerého ministerstva z 18. prosince 1918 byl zřízen úřad spojené správy v obvodě ostravsko-slezském. Tento úřad je základem dvou velikých důležitých útvarů správních v průmyslovém kraji ostravsko-slezském. V první řadě položen tu základ k Velké Ostravě, v druhé řadě znamená zřízení úřadu spojené správy první krok k vybudování ostravské župy. Nařízením ministerstva zní: § 1. Aby dostalo se účinné podpory hospodářskému životu v obvodě Ostravském a přilehlých krajích a odvráceny byly škody hrozící z dosavadní nejednotnosti správy tohoto obvodu, zřizuje se pro obce Mor. Ostravu, Novou Ves, Přívoz, Mariánské Hory, Vítkovice, Zábřeh, Hrabovou, Hrabůvku, Polskou Ostravu, Hrušov, Muglinov, Michákovice, Heřmanice, Radvanice, Maé a Velké Kunčice, Vrbiice, Bohumín, Kopytov, Šunychl, Záblatí Petřava.d, Porembu, Rychvald, Lazy, Dombrovou, Orlovou, Ratimov, Dolní, Horní a Prostřední Suchou, Bártovice, Šenov, Šumbark, Karviná a Svinov »Úřad spojené správy« se sídlem v Mor. Ostravě. Úřad obstarává kromě správy obecního jmění záležitosti jako dříve obce ve vlastním oboru působnosti a mohou mu býti ještě další sousední obce podřízeny.

Univ. profesor krakovský dr. Szajnocha v *Czasopismě Górniczo-Hutniczem* r. 1916 (vyšlo též jako zvláštní otisk) napsal úvahu »Przysz'ość (budoucnost) Polskiego górnictwa«, kde líčí bohatost uhlí v Haliči a království polském i bez Slezska, tak v předválečné době činil roční výtěžek z hornictví a hutnictví: v Haliči 151.38 mil. K a v království polském nejméně 159.52 mil. K, úhrnem nejméně 311.9 mil. K! O sto milionů korun více než v Čechách (211.1 mil. K), ač jest to nejbohatší země v celé říši rakousko-uherské. Szajnocha poukazoval sice na etnografickou a historickou příslušnost Slezska k Polsku, ale když v ohledu hospodářsko-politickém nepřináleželo by k Polsku, nezbylo by tomuto než omezit se jen na zásoby uhlí Haliče a království polského. Stačí mu úplně v budoucnosti. — Minulost, přítomnost a budoucnost — zájmy hospodářské a národnostní, i strategické — mluví pro ponechání Těšínska při českých zemích v zájmu klidného spoluzití příslušníků všech národností. Hornictvo ostravské se vyslovovalo v listopadu, že kutací právo příslušetí má českému státu a soukromé doly že mají býti sestátněny. Zástupce

závodů vítkovických, ústřední ředitel Sonnenstein prohlásil 22. listopadu 1918 na obecní schůzi jménem obce a hutí, že Vítkovice uznávají „oyá.ně Československy stát, jenž zabezpečuje všem obyvatelům klád a pořádek. Podobně Němci, žide a Ukrajinci (deanci) v reviru jsou pro československy stát. Také tak zvaní »deuschfra,nd.iši«, kteří mají jednoho zemského posance, nepřejí si připojení k Polsku. Většina domácího obyvatelstva jest takto pro československý stát přese všechnu agitaci hlavně cizích Poáků. Československy stát nikomu z Poáků nebude bránit, aby šli do Polska, zejména po.ským přistěhovácům, kdyby uznali, že šip se jim tam bude žiti.

Není místa téměř, kde by na Těšínsku nebylo české památky, českých potomků, českých menšin nebo českého podniku, zejména poblíž dráhy nebo někte.ého většího závodu-továrny. Jest česká kolonie značná i v Bílsku, jež má Českou Besedu se sousední Bia ou. Máme parní cihelnu českou s českými lidmi v Čechovicích poblíž Dědic, poslední stanice na Těšínsku, směrem ke Krakovu. Poštovní a železniční personál český, stejně soudní a četnický proniká celé Těšínsko. Kdybychom připojili k Čechům také Němce, nemožno mluvit o čistě polském území na Těšínsku a většině polské, tím méně o náladě většiny obyvatelstva pro polský stát!

Odůvodněny jsou obavy také posko-těšínských evangelíků o svůj osud tím více, když katoličtí biskupové a arcibiskupové všech polských zemí vydali k volbám do ústavodá.ného sněmu sjednoceného Polska r. 1919 provoání k duchovenstvu a věřícím, v němž dovolávali se článku z ústavy 3. Máje pravící, že »religija panující będzie wiara rzymsko-katolicka« (že náboženstvím panujícím bude víra římsko-katolická).

Kdyby český národ měl ztratit Těšínsko, byla by to po bitvě bě.oho.ské r. 1620, kdy Slezané stáli s Moravany u Hvězdy věrně při Češích a po stejné pohromě r. 1742 (ztráta nejkrásnější a největší části slezské s Vratislavou) největší pohromou v dějinách českých a vlastně českou porážkou za světové války! Strategicky ohrožena byla by zároveň Morava a stejně Slovensko. Byla by to v důsledcích třetí bělohorská bitva! Dohoda pochopila dosah příslušnosti Těšínska při československém státě pro vlastní politiku na evropsko-asijské pevnině.

Nasazením života a statků i za války, za největší persekuce stáli Češi slezští (i na Těšínsku) věrně při dohodě a čelili věrně jako česká stráž proti rakouské a hohenzollernské dynastii a německému imperialismu a Maďarům jako spojenci tohoto. A jsou povováni, aby jako dědici této části země české byli i nadále

strážci na Východě, kudy Němci chtěli míti železniční spojení přes Uhry na Cařihrad, Bagdad, Indii a Egypt a podobně vodní spojení po dunajsko-oderském průplavu s Baltem a Dunajem—Černým mořem.

Československý národ i v budoucnosti státi musí na strážci na Těšínsku proti pangermanismu. Nepodaří se Němcům dosíci vítězství (Sieg). Místo vítězství zbyvá jim pomsta (Rache). S tím musí též dohoda počítat a de toho jednat.

Čeští zástupci svými deklaracemi stejně jako prof. dr. Masaryk a Beneš u dohody slavnostně prohlásili náš starý program, který převzali jsme do československé republiky: všem národům v rámci československé republiky svobodu a volný vývoj kulturní a hospodářský. Žádné znásilňování menšiny v československé republice, tudíž také Poláci nemusejí se strachovat o svou budoucnost a nějaké své pronásledování, poněvadž budou míti stejně jako Němci v nejbližším sousedství svůj národ, který jest daleko větší než československý. A my udržovat budeme s okolními státy přátelský poměr v zájmu obaporném. Doba předválečné nadvlády minula. Nová doba lepších vztahů mezi národy nastává! Vyprostili jsme se ze staleté habsbursko-lotrinské poroby, abychom žili svobodně, ne abychom jiné utiskovali. Ostatně světový Svaz národů a států jako záštita zvláště menších národů i menšin v jiných státech nedopustí, aby po světové válce jeden národ křivdil druhému. Toť naše pevná důvěra a zároveň záruka pro všechny menšiny.

Zničen prusácký imperialism. Německý člověk dlouho bude trpět za něj, ale na výsluní nové svobody a demokracie čerpat bude posily u svých Göthů, Kantů, Herderů. Nikdo nemůže zničit národ kulturně silný, obrozený a pracující, byť mohl býti ve svém vývinu zadržěn dočasně. Co znamená 50, 100 let a více v dějinách národa, třeba porobeného? Nezažili jsme to sami od r. 1620 a Srbové od Kosova Pole r. 1389? Nastane nový zápas, nekrvavý. A tu musíme se zavčas orientovat a uvědomit si, čím jsme odošli svým německým sousedům, zvláště na Těšínsku.

Československá republika musí ve vlastním zájmu spravedlivě se chovati ke všem svým národům. Již dr. Rieger poukázal, že prostý rozum nám tak káže, poněvadž bychom jinak měli proti sobě ostatní německý národ. Stejně jest s Poláky, Němci, i když jest zničen jejich prusácký militarismus a imperialismus, zůstanou jako národ, jenž kulturně a hospodářsky se opět uplatní, přese všechny případné překážky. Pracovitost a zdatnost jejich mezinárodním soutěžením se opět uplatní.

Kdo by chtěl nápodobit někdejší nadvádu německou v Rakousku, podkopával by základy Československé republiky. Byl by to počátek konce. Nové Rakousko v starém vydání! Československý lid neměl a nemá v povaze své snahu jiné násilím utlačovat a odnárodňovat. Naše dějiny jsou nejlepším toho dokladem a zároveň minulá utrpení dobrou školou pro další postup. Nejsme jen hospodáři na své půdě, a e zároveň členy v ostatní světové společnosti, jež by mlčky nestrpěla, kdybychom se chtěli zpronevěřit vznešeným zásadám lidskosti a spravedlnosti, pro niž jsme pracovali, bojovali a trpěli. Toho bohdá nebude! I příště povede nás k novým metám příkaz pěvce »Slávy dcery«, Jana Koláara: »A vždy, voláš-li Slavjan, nechť se ti ozve člověk.«

Nezapomínejme, že i v budoucnosti spočívati bude na Československém státě velký úkol. Pravil Wilson v prosinci 1918: »Tento národ mi zvláště přirostl k srdci. Spoléhám se na národ ten i pro budoucnost, že bude základem střední Evropy.«

Hlasy o Těšínsku.

Přední pracovník český na Těšínsku, soudce v Těšíně a bývalý poslanec dr. Sláma napsal v předmluvě k svým »Dějínám Těšínska« r. 1888 v Těšíně: »Chceme žiti s bratry Poláky ve shodě a míru. Kdyby jako dosud obec po obci nám ubývala, Slovanstvo na ten čas neutrpělo by sice škody, kdyby se náš lid český popoľštil. Zda-li by však tento lid i potom tak vítězně odolal přívalu germanisace, jak mu odolal dosud pod českým praporem, o tom lze pochybovati, neboť příklady, jež vidíme v polských městech na Těšínsku, naplňují nás obavami, že by pozvolna proud poněmčovací z měst Slovanstvu se již odcizujících rozšířil i na venkov slovanický.«

Dokud užívalo se řeči české jako státní v celém Těšínsku, Slovanstvo málo utrpělo ztrát i v dobách nejkruťší germanisace. Čeština se osvědčila a náš lid na Těšínsku, který dnes k této řeči se hlásí, zachová pod českým praporem dále svůj slovanický jazyk, jako zachoval staré mravy, zvyky a obyčeje, ba i kroje do dnešního dne... Kdyby však celé Těšínsko se popoľštilo, obáváme se, že by nejen jazyk český, nýbrž i koruna česká pozbyla území toho na dobro.«

A druhý slezský náš pracovník, spisovatel, rovněž soudce a bývalý poslanec Věnceslav Hrubý, pravil ve své přednášce v Praze r. 1901: »Zráťou Těšínska zpečetěn byl by osud Čechů slezských vůbec.«

Nacionální publicista Hökriegel vystihl v »Deutsche Zeitung« význam ostravsko-karvinské pánve slovy: »Zde rozhodne se odvěký boj mezi Němectvem a Slovanstvem.«

A pobádal závody, aby rázně němčily.

List nám nepřátelský, tak zvaný 'dajčfrajndlich' »Šlázak« napsal v prosinci 1918 v článku »Na Śląsku« (Przed 40 lety): »Dříve, jak pamětníci ze Slezska mluví, před nějakými 30 nebo 40 lety, mluví o se na Slezsku vých. moravsko-slezským nářečím podobným českému čili moravskému jazyku. Kde nebylo učeno českému jazyku, mládež se mu učí a doma, neboť modlila se i zpívala z českých modliteb a kancionálů. Všecky dopisy a úřední příписы byly psány po česku, aby jim lid rozuměl. Starší lidé kupovali si moravský čili český kalendář místo polského. Ještě nyní každý ve východním Slezsku rozumí dobře Čechu i Moravanu a může s ním rozprávěti o tom nebo onom, protože rozumějí si a po stránce kulturní a osvětové jakoby ode dávna náleželi k sobě. Ještě nyní mladší generace ve Slezsku vychovaná v duchu polském nerozumí rodi čemu Poláku z Haliče nebo ruského Polska. Ještě dnes, obdrží-li m adší hospodáři polskou listinu, nerozumějí obsahu jejímu. Pisatel čláku se prý několikrát přihodilo, že musil objasňovati obsah úředního přípisu polského.«

Budíž zaznamenán ještě projev českého lidu na Těšínsku:

»Český lid slezský, zastoupený svými národními a kulturními pracovníky, jakož i zástupci všech českých spolků a korporací, připojuje se k historickému projevu českých spisovatelů, adresovanému poselstvu českého národa. Mužně a svorně podepisuje český lid slezský upracovanou rukou toto provování v plném jeho znění. Český lid slezský trpěl za války nejvíce až do sud z celého našeho národa. Necht' nas'ane již jednou konec jeho mučednictví! Toť neistoužebnější přání po žirných českých vlastech a v srdci každého českého Slezana ať na statku selském, v dělnické kolonii nebo chýši dřevařské pod Bezkydem. Celé nedílné Slezsko je vlastí naší, půdou zděděnou po otcích a přestěnou tvrdou daní našich rolníků a dělníků. Nepřipustíme nikdy, aby jakýmkoli způsobem vytrhány byly celé kraje naší

slezské země; neboť každá ta nejmenší píď země náleží jedině ke koruně české, které chceme svými životy povždy brániti. Naše poseřstvo nechť neústupně povznese svá čela za právo českého lidu slezského, jenž s nebývalým pochopením stavi se dnes v jeden řik s celým národem.«

V Polské Ostravě dne 7. října 1917.

Sedmdesát tisíc . . . .

Sedmdesát tisíc je nás
před Těšínem, před Těšínem.
Sto tisíc nás poněmčili,
sto tisíc nás popoľštili,
v srdce padl mi svatý klid.
Když nás zbylo sedmdesát,
tisíců jen sedmdesát:
smíme žít?
Sedmdesát tisíc hrobů
kopají nám před Těšínem.
Časem někdo k nebi vzlykne,
pomoci se nedovolá,
cizí bůh smích ve tvář stříkne,
tupě díváme se v davu,
jak nám k špalku kladou hlavu,
jak vůl na porážku vola.
Markýz Géro tak je bohat:
dej nám beček sedmdesát,
beček tisíc sedmdesát.
Po'y se ti poněmčíme,
po'y se ti popoľštíme,
vstříc ti zahřmí retů stero:
Hore, hore, markýz Géro!
Ale prve nežli zhynem,
nechť se zpijem rudým vínem,
robka s dcerkou, chlop se synem,
před Těšínem, před Těšínem.
(Ze »Slezských písní«).

Petr Bezruč.

Denis o Těšínsku.

Francouzský historik Arnošt Denis přednášel v lednu 1919 v pařížské Association Franco Slave za předsednictví dra Kramáře. Denis hájil celistvost zemí koruny české, právo naše na Těšínsko a spojení se Slovenskem, koridor s Jihoslovany a uznal za nezbytné vybudovat slovanskou hráz od Baltu k Adrii proti dalšímu nebezpečí z Německa.

Memorandum vlády Československé republiky polské vládě. České vojsko obsadilo Těšín.

V zastoupení ministerského předsedy dra Kramáře a ministra zahraničních záležitostí prof. Beneše dříve v Paříži na mírové konferenci zaslal ministr vnitra Ant. Švehla dne 21. ledna 1919 memorandum vlády Československé republiky polské vládě ve Varšavě, v němž si stěžuje na neutěšené poměry, které zavládly na Těšínsku okupací polskou. »V zemi, pokud jest okupována Poláky, není žádné autoritativní organisace, ani národně politické, ani dělnické. Země jest ohniskem nespokojenosti a sídlem bolševických agitátorů, kteří buď jednotlivě nebo v hloučcích pronikají do kraje moravsko-slezských, aby obyvatelstvo podněcovali k činům, které se nesrovnávají s pořádkem civilisovaných států. Těžba uhelná v kamenouhelné pánvi ostravsko-karvinské činila v prvních desíti měsících roku 1918 průměrně 6,768.912 q měsíčně. V měsíci téhož roku klesla na 3,079.912 q. Statisíce korun denně odvádějí se poštami do Krakova. Kvete podludnictví. Nikdo není jist životem a statky. Poukazuje se dále, že dle dohody v cizině mezi předsedou Národní Rady československé prof. Masarykem a polským zástupcem Dmowskim a stejně dle dohody pražské otázku těšínskou rozhodne vláda československá s varšavskou, ale Poláci přece obsadili Těšínsko nevyrozuměvše napřed vládu československou a porušili stejně místní dohodu česko-polskou na Těšínsku.

Memorandum praví, že československý národ opírá nárok na Těšínsko o svá historická práva. Stát československý byl uznán mezinárodně. Dále se odůvodňuje náš nárok zvláště tím, že živeľ jest na Těšínsku promísen a že Karviná a Ostrava tvoří geolo-

gický a hospodářský celek. Líčí se, jak Narodowa Rada polska v Těšíně 30. října nedbajíc ani obvyklých forem mezinárodního jednání ujala se vlády nad Těšínskem jako součástíku polského státu, jak s vojenskou pomocí okupovala dráhu košicko-bohumínskou, Bohumín-Karvinou a Těšín a donutila bezbranný Zemský Národní Výbor český pro Slezsko k prozatímní dohodě ze dne 2. listopadu, případně 8. listopadu 1918. Vláda československého státu protestovala proti činům polské likvidační komise v Krakově a Narodové Rady polské v Těšíně dvěma notami, ale Poláci na ně neodpověděli, ani varšavská vláda. Tato vypsalá volby do polského parlamentu ve Varšavě a pojala do území polského také Těšínsko! Líčí se, jak polská Národní Rada porušovala dohodu, zejména jak žádala na české obci Polské Ostravě sňub poslušnosti pro sebe, jak přivtělila celé Těšínsko k obvodu vrchního zemského soudu v Krakově a jak vyhlásila mobilisaci na Těšínsku, vyhrožujíc vojenským soudem!

Vláda československá nemohla déle mlčet k těmto poměrům a tak se rozhodla poslat na Těšínsko dohodová vojska, aby zjednala pořádek, jsouc ochotna jednat s Poláky o dohodu; nebude-li to možné, nechat rozhodne mírová konference — —

Nastaly boje na Těšínsku, za nichž československé vojsko vytlačilo Poláky z pánve karvinské a obsadilo 27. ledna 1919 Těšín. Zatím zakročila dohoda a ujednáno příměří.

Dle rozhodnutí mírového kongresu

těšínské území mezi severem Těšína a důlním obvodem karvinským obsazeno v únoru 1919 českým vojskem, kdežto město Těšín a území až do Jablunkova svěřeno vojenskému dozoru Poláků. Kontrolní komise má sídlo v Těšíně a připraví anketu, dle níž se vysloví mírový kongres, aby definitivně stanovena byla hranice mezi Poláky a Čechy v sporném území. Čechové dají Polákům k dispozici veškeré pohotové zdroje, pokud jde o válečný materiál, a usnadní jim všemožně, aby mohli provážeti zbraně a náboje. Těžba v dolech kraje karvínsko-ostravského bude se provozovati, aniž budou dotčena soukromá práva. Místní správa bude působit dle podmínek stanovených dohodou ze dne 8. listopadu 1918. Práva menšin budou přísně respektována. Politické volby a vojenské odvody v knížectví těšínském se zastavují. Žádný čin zakládající účinnou anexi celku nebo části tohoto knížectví buď k území Polska nebo k území českému nemůže býti platně proveden kteroukoli zeúčastněných stran.

Závěr o Těšínsku.

1. Těšínsko kulturně spojeno jest s Čechoslovenskem již od velkomoravské říše (cyrilo-methodějské doby). Tehdy přináleželo i státně k Čechoslovákům.

2. Od r. 1291 stálo dobrovoľně pod záštitou českého krále Václava II. Na základě ujednání s Polskem státně bylo Těšínsko od 14. století na věčné časy připojeno k zemím koruny České.

3. Čeština byla nejdříve zavedena jako státní řeč na Těšínsku a udržela se tam nejdéle v českých zemích.

4. Na Těšínsku převládala čeština ve školách, kostelích a úřadech do let 1860.

5. Na Těšínsku domácí Poláci netvoří většinu obyvatelstva.

6. Poláci před válkou i na sněmu slezském nejednou vyslovili se pro český stát.

7. Poláci nemají ani jedno město na Těšínsku ve svých rukách.

8. Jen v 50 obcích byla před válkou polská úřední řeč, ač měli Poláci většinu v 149 obcích. Všech obcí jest 215.

9. Poláci nemějí většinu na Těšínsku ani zemských, ani říšských poslanců. Před válkou ztratili ze tří zemských mandátů jeden na »daičfrajndlicha« (Koždoňovce).

10. Poláci plnili dosud dobrovoľně německo-šulfrajnské školy.

11. Za světové války bojovali Poláci slezští v řadách polských legií proti dohodě po boku rakouské armády. Čechové těšínští křaině pronásledování a české školy zavírány, »Sokol« stíhán.

12. Většina obyvatelstva těšínského jest z příčin kulturních, náboženských, národnostních, sociálních a hospodářských proti odtržení Těšínska od čechoslovenské republiky a proti připojení k Polsku: Čechoslováci, Němci, Židé, ukrajinští dělníci i četné domorodé obyvatelstvo polské (evangelíci z obavy před výsadami katoľické církve v Polsku) jsou proti. Také přistěhovalecké dělnictvo haličsko-polské žije spokojeně mezi Čechy. Nelze

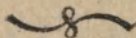

státně oddělit Těšínsko, ale také ne rozdělit národnostně.

13. Těšínsko jest přirozeným pojítkem mezi Opavskem, Slovenskem a Moravou.

14. Čechoslováci jako spojenci zvítězivé dohody, Ameriky a Japonska, nemohou zřít se Těšínska. Žádný vítěz nemůže býti potrestán ztrátou dosavadního svého území. Také s ohledem na mezinárodní důležitost košicko-bohumínské železnice a příštího průpravu dunajsko-oderského, stejně ze strategických příčin nemožno oddělit nebo dělit Těšínsko, naopak třeba ho podepřít územím ze sousedního pruského Slezska, které urval koruně České pruský král Bedřich Velký r. 1742 a kde žije česká katolická větev na Ratibořsku, nazývající se »Moravci«, na základě někdejší státní příslušnosti své k Moravě a dosavadní příslušnosti k olomoucké arcidiecési.

15. Rozkvět Těšínska a rovné právo všech národností na Těšínsku jest na základě staletého rozvoje a spokojenosti obyvatelstva nejlíp zabezpečen v Československé republice.

O B S A H:

	Strana
Těšínsko od nejstarší doby při Čechoslovácích	3
Čeština státní řečí na Těšínsku	5
Německý postup	7
Náboženská otázka	9
Rok 1848	11
Od roku 1860	15
Spojitosť Těšínska s Moravou a Čechami	18
Školství	22
Sčítání lidu	27
Jak se odnárodňovalo od let 1880	33
Národnostní stav	42
Pomezí těšínsko-slovenské přes Jablunkov	44
Poslanci	50
Těšín	51
Hospodářská důležitost Těšínska	53
Těšínská arciknížecí komora a panstvo	56
Pronásledování Čechů těšínských za války	57
Poláci těšínsťi pro český stát	59
Prohlášení československé republiky	65
Hlasy o Těšínsku	69
Petr Bezruč: Sedmdesát tisíc	72
Arnošt Denis o Těšínsku	73
Memorandum vlády Československé republiky polské vládě	73
Závěr o Těšínsku	75

PŘÍBĚH JEDNOHO DNE

z péra našeho nevyrovnatelného vyprávěče

Ignáta Hermanna,

jedna z nejroztomilejších pražských historek, napsaných z přímé životní zkušenosti autorovy. ... Každá stránka té krásné knížky oddychuje životem, každá figura žije a mluví, jako byste s ní důvěrně besedovali.

Kniha, ozdobená roztomilým obrázkem A. Muchy, je za 6.— K i s přírážkou koupiti ji lze v každém knihkupectví i v nakladatelství

EMILA ŠOLCE, s. s r. o. V KARLÍNĚ.

Jako první díl **Sebraných spisů Herbenových** vyšla mohutná, barvitě malovaná freska z českého venkova

H o s t i š o v .

„Hostišovem“ stvoří nám Herben dílo ryze české a naše. knihu vonící venkovem a jeho hroudou, román české duše a české přírody, tak jak jej mohl napsati jen spisovatel ryze národní a plný svérázu.

Následovatí budou knihy: „NAŠE DĚTI“, „DO TŘETÍHO A ČTVRTÉHO POKOLENÍ“, „SLOVÁCKÉ OBRÁZKY“ a. d.

Literární událost p r v é h o ř á d u.

Objednávky vyřídí ka ž d ý k n i h k u p e c nebo naklatelství Emila Šolce, spol. s ruč. om., v Karlíně,

Cena K 14.40 s váleč. přírážkou, poštou K 14.94.

Rukověť českého jazyka.

Zpracoval T. Glos.

Přehled pravopisu, mluvnice, statistiky, metriky,
poetiky a literatury české.

Studijní pomůcka
pro kandidáty učitelství škol obecných, měšťan-
ských i středních (ke zkoušce z jazyka vyučova-
cího), jakož i pro maturanty a studující všech škol.

Druhé, úplně přepracované a rozšířené vydání.

Lze ji koupiti za K 10.20 i s přírůžkou, poštou
o 30 h více u všech knihkupců, jakož i

v nakladatelství Ěmila Šolce, s. s. r. o. v Karlíně.

VINCENY RAPACKI:

KRÁL HUSITŮV

Román. Z polštiny přeložil Václav Dresler.

V knize vylíčen jest úchvatnými rysy tragický osud krále
Korybuta, ježž záslusk na českou korunu svedl k zápasu,
který byl nad jeho síly. Dramaticky jsou tu podány veliké
deje, jež se odehrávaly v Polsku i v Čechách v době, kdy,
jak polský spisovatel konstatuje, celým národem českým se
ozývalo hřs o: „Na Němce! Na Němce!“ K napínavým
dějům historickým druží se v díle tom i vzrušující román
lásky, jenž se zapředl mezi husitským králem
a oddanou nešťastnou dívkou polskou.

Knih je za K 5.76 i s přírůžkou a koupiti ji lze
v každém knihkupectví i v nakladatelství

EMILA ŠOLCE, SPOL. S R. O., V PRAZE-KARLÍNĚ.

Biblioteka Slaska

C 004616-

C 004622

- II

Komp.